

The Diak logo is located in the top right corner of the page. It consists of the word "Diak" in a bold, pink, sans-serif font. The letter "i" has a small crossbar, and the letter "k" has a small crossbar. The background of the page features large, overlapping, curved shapes in various shades of pink, creating a modern and abstract design.

Miranda Järvelin

Jade Pönni

Joanna Theocharous

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomi (AMK), kirkon nuorisotyö

Sosionomi (AMK), diakoniatyö

Opinnäytetyön käsikirjoitus, 2023

VARHAINEN VUOROVAIKUTUS - KESKUSTE- LURYHMÄN KOKEILU SEURAKUNNAN PER- HEKERHOSSA

TIIVISTELMÄ

Miranda Järvelin

Jade Pönni

Joanna Theocharous

Varhainen vuorovaikutus - keskusteluryhmän kokeilu seurakunnan perhekerhossa

42 sivua ja 5 liitettä

Kevät 2023

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomi (AMK), kirkon nuorisotyö

Sosionomi (AMK), diakoniatyö

Kehittämispainotteisessa opinnäytetyössä kehitettiin Vuosaaren seurakunnan perhekerhon toimintaa kokeilemalla toiminnallista keskusteluryhmää. Tarkoituksena oli toteuttaa dialogiseen keskusteluun ja vertaisuuteen perustuva toiminnallinen keskusteluryhmä, jossa pureudutaan varhaisen vuorovaikutuksen käsitteen avaamiseen, oman vuorovaikutuksen reflektioon ja kehittämiseen. Vastaavalaista keskusteluryhmää seurakunnan perhekerhon sisällä ei ollut aiemmin kehitetty. Opinnäytetyön tavoitteena oli seurakunnan hyötyminen kehittämistämme ryhmätoiminnasta sekä palautekyselyn tuloksista. Tavoitteena oli myös lisätä tietoa ja ymmärrystä varhaisen vuorovaikutuksen merkityksestä sekä kannustaa vanhempia yhteiseen tekemiseen ja läsnäoloon lastensa kanssa.

Toteutuskertoja suunniteltiin kaksi. Ensimmäisessä toteutuskerrassa tutustuttiin perheisiin sekä tiedotettiin toisesta toteutuskerrasta, jossa olisi ohjattu keskusteluryhmä. Keskusteluryhmän toimintamallia suunniteltiin loppuvuodesta 2022 sekä alkuvuodesta 2023 ja se toteutettiin keväällä 2023. Toiminnasta tiedotettiin Vuosaaren seurakunnan sosiaalisessa mediassa keväällä 2023. Ryhmässä keskusteltiin varhaisesta vuorovaikutuksesta ja sen merkityksestä sekä käytiin läpi arjen vuorovaikutusta. Toiminnan toteutus sijoittui kirkkovuosikalenterin mukaan neljännen paastonajan sunnuntain viikolle ja tästä syystä teemaksi valittiin Elämän leipä ja yhdessä syöminen. Toiseen toteutuskertaan sisältyi alkuhartaus, toiminnallisen osuuden ohjeistus, keskustelu sekä palautteen keruu osallistujilta. Keskustelun yhteydessä leivottiin taikataikinasta Elämän leipää yhdessä lasten ja vanhempien kanssa. Toteutuksessa korostui yhdessäolo, luovuus, vuorovaikutus lapsen kanssa, yhdessä tekeminen sekä kristillinen elämäntutkimus.

Toiminnallisesta toteutuskerrasta kerättiin palautetta sekä osallistujilta että perhekerhon ohjaajilta. Varhaisen vuorovaikutuksen teema koettiin merkitykselliseksi ja se oli ajankohtainen. Perheet toivoivat vastaavaa toimintaa tulevaisuudessaakin. Vuosaaren seurakunta voi hyödyntää kerättyä palautetta suunnitellissaan perhekerhon sisältöä. Toimintamallin rakenne lähetettiin Vuosaaren seurakunnan perhekerhon ohjaajille.

Asiasanat: dialogisuus, ryhmätoiminta, varhainen vuorovaikutus, vertaistuki

ABSTRACT

Miranda Järvelin

Jade Pönni

Joanna Theocharous

Experimenting with early interaction discussion group activities in a parish family club

42 pages and 5 appendices

Spring 2023

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor's Degree Programme in Social Services

Bachelor of Social Services, option in Christian Youth Work Bachelor of Social Services, option in Diaconal Work

This thesis is development-oriented thesis with the aim of developing a functional discussion group for the Vuosaari Parish family club. The parish already had family-oriented activities, but a similar discussion group within the family club had not been experimented before. The congregation needed a group that focuses on meeting families, promoting dialogue and peer-to-peer discussion. This study focused on gathering feedback from participants to be used then by the family club leaders to develop the parish's family club in the future.

Two implementation sessions were planned for late 2022 and early 2023, and finally held in the spring of 2023. In the spring of 2023, the activity was promoted on the Vuosaari Parish social media platforms.

The group focused on early interaction and its importance, as well as everyday interaction, such as how eating together affects social development. The activities took place during the Sunday week of the fourth Lent; thus, the theme was the Bread of Life, children and parents baked the Bread of Life together. The activity began with an initial devotion, followed by instructions for the activity, discussion, and feedback from participants. Togetherness, creativity, interaction with the child, collaboration, and a Christian outlook on life were emphasized in the event.

Feedback was collected from the second round of the project, both from participants and family club leaders. The theme of early interaction was perceived as relevant and topical, and families expressed their hopes for similar activities in the future. Vuosaari Parish can use the feedback collected to plan the content of the family club. The model's structure has been forwarded to the Vuosaari Parish family club leaders.

Keywords: Dialogue, Early Interaction, Group Activities, Peer Support

1	JOHDANTO	4
2	VARHAINEN VUOROVAIKUTUS.....	5
2.1	Varhaisen vuorovaikutuksen merkitys.....	5
2.2	Kiintymyssuhde	6
2.3	Vuorovaikutuksen merkitys arjessa.....	7
3	RYHMÄ, VERTAISUUS JA DIALOGISUUS PERHEKERHOSSA.....	9
3.1	Ryhmä ja vertaisuus.....	9
3.2	Dialogisuus ryhmän toiminnassa.....	11
4	KIRKON KASVATUS, STRATEGIA JA KIRKKOVUOSI.....	12
4.1	Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kasvatusta ja varhaiskasvatusta ...	12
4.2	Kirkon Ovet auki -strategia ja perustehtävä	14
4.3	Kirkkovuosi ja Elämän leipä	15
5	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	16
6	YHTEISTYÖTAHO JA TOTEUTTAMISYMPÄRISTÖ.....	17
6.1	Vuosaaren seurakunta ja Vuosaari asuinalueena.....	17
6.2	Seurakunnan perhekerhon toiminta	18
7	KEHITTÄMISTYÖN PROSESSI, MENETELMÄT JA ARVIOINTI	19
7.1	Varhaista vuorovaikutusta tukevan tuokion suunnittelu	19
7.2	Toteutus varhaisesta vuorovaikutuksesta	21
7.3	Arviointi.....	23
8	EETTISET NÄKÖKULMAT JA LUOTETTAVUUS.....	26
9	POHDINTA	29
9.1	Prosessin ja toteutuksen pohdinta	29
9.2	Ammatillinen kasvu	32
9.3	Jatkokehittäminen	35
	LÄHTEET	36
	LIITE 1. Toiminnanjäsenitys.....	42

LIITE 2. Tiedote sosiaaliseen mediaan	45
LIITE 3. Moniste	46
LIITE 4. PowerPoint-esitys	47
LIITE 5. Palautekysely	50

1 JOHDANTO

Seurakunnan perhetyö on koettu tärkeäksi osaksi perheiden arkea. Perherakenteet ovat jatkuvassa muutoksessa. Yhteisöllisen elämäntyylin vaihtuessa yksilökeskeisempään vanhemmat saattavat hakea yhä enemmän yhteisöllisyyttä ja kuuluvuuden tunnetta muualta kuin omasta ydinperheestään. Yksilökeskeinen elämäntapa korostuu ja perinteisen ydinperheen rakenteet muuttuvat. (Kaartti & Korvela, 2014, s. 146–149.) Seurakunnan perhekerhot tarjoavat vanhempien kaipaamaa vertaistukea, sekä yhteisöllisyyden tuntua (Suomen ev.lut. kirkko, i.a.-b.). Vanhemmuus voi olla ajoittain haastavaa. Vertaistuen avulla vanhemmilla on tilaisuus saada tukea mahdollisesti samassa tilanteessa olevilta ihmisiltä (Mikkonen & Saarinen, 2018, s. 16–18).

Suunnittelimme seurakunnan perhekerhoon toiminnallista keskusteluryhmää, jossa vanhemmat pääsevät keskustelemaan varhaisesta vuorovaikutuksesta. Ryhmän suunnittelussa pyrimme mukailemaan seurakunnan vakiintunutta tapaa toimia. Ohjaamassamme ryhmässä korostuivat vanhemmuuteen sekä varhaislapsuuteen liittyvät aiheet. Tarkoitus oli lisätä tietoa ja ymmärrystä varhaisen vuorovaikutuksen merkityksestä sekä kannustaa yhteiseen tekemiseen ja läsnäoloon. Tavoitteenamme oli Vuosaaren seurakunnan hyötyminen kehittämätämme ryhmätoimintamallista sekä palautekyselyn tuloksista.

2 VARHAINEN VUOROVAIKUTUS

2.1 Varhaisen vuorovaikutuksen merkitys

Varhainen vuorovaikutus on tärkeä osa lapsen ja vanhemman välistä kommunikatiota. Vauva on vuorovaikutuksessa, jatkuvassa fyysisessä kosketuksessa, äitiinsä jo raskausaikana. (Storvik-Sydänmaa ym., 2019, s. 19.) Lapset ovat suuntautuneita ympäristöön syntymästään saakka ja hakeutuvat vuorovaikutukseen heitä hoivaavien aikuisten kanssa. Varhainen vuorovaikutus perustuu aluksi kosketus- ja näköhavaintoon. Tunne- ja tarvetiloja ilmaistaan muun muassa itkun avulla. (Nurmi ym., 2018, s. 34.) Varhaisella vuorovaikutuksella on katsottu olevan kolme tasoa. Ensimmäinen taso on ruumiillinen taso, joka käsittää käyttäytymisen, koskettamisen, äänet, puhumisen sekä katseen. Toinen varhaisen vuorovaikutuksen taso on tunteellinen taso, jossa vauva kohdataan vastaamalla hänen tarpeisiinsa. Kolmas taso on psykologinen taso, joka kattaa tiedostettavat ja tiedostamattomat asiat. Psykologinen taso on usein havaittavissa ulkopuolisen tarkkailun avulla. (Storvik-Sydänmaa ym., 2019, s. 19.)

Varhaisen vuorovaikutussuhteen laatu vaikuttaa lapsen kehitykseen monella tavalla. Se alkaa vakiintua ja pysyy vakaana vauvaiästä keskilapsuuteen. Vuorovaikutussuhteen laadun on havaittu vaikuttavan positiivisesti lapsen itsesäätelyyn, sosiaalisiin taitoihin sekä turvallisen kiintymyssuhteen muodostumiseen. (Plotka & Busch-Rossnagel, 2018, s. 3.) Vanhemman ja lapsen vuorovaikutussuhteella on myös huomattu olevan yhteyksiä muun muassa lapsen kielelliseen kehitykseen (Safwat & Sheikhany, 2014, s. 260–262). Tällaisessa vuorovaikutussuhteessa oleminen on tärkeää lapsen psyykkiselle sekä sosiaaliselle kehitykselle. Tasapainoisen kasvun sekä kehityksen turvaamiseksi on vähintään yhden turvallisen lapsi–hoivaaja-suhteen muodostuminen lapselle erityisen tärkeää. (Storvik-Sydänmaa ym., 2019, s. 19.)

Varhaisen vuorovaikutuksen lisäksi lapsella on sisäänrakennettu tarve kiinnittyä hoivaajaansa. Hoivaajan lähellä oleminen on vauvalle elinehto. Tämän tarpeen vuoksi lapsi kiintyy lähimpään saatavilla olevaan aikuiseen. Sensoriset

aistimukset, kuten tuoksut, ihokosketus, kuulohavainnot sekä rintaruokintaan liittyvät tuntemukset ovat varhaisimpia vauvan ja hoivaajan välisiä kiintymyksen elementtejä. (Sinkkonen, 2018, s. 36–38.) Kiintymyksen rakentuminen on yhteydessä hoivaajan ja lapsen väliseen huolenpidon ja hoivan toteutumiseen. Tärkeää on se, että hoivaaja pyrkii tunnistamaan lapsensa tarpeita ja vastaamaan niihin oikea-aikaisesti. (Nurmi ym., 2018, s. 34.)

2.2 Kiintymyssuhde

Lapsen ja hoivaajan välistä kiintymystä voidaan kuvata kiintymyssuhteeksi. Kiintymyssuhde on yhteydessä varhaislapsuuden kokemuksiin sekä havaintoihin vanhemmasta tai hoivaajasta. Kiintymyssuhteet voidaan eritellä kiintymyssuhdemalleihin. (Sinkkonen, 2018, s. 36–42.) Kiintymyssuhdemallit jaetaan turvalliseen kiintymyssuhteeseen sekä turvattomiin eli ristiriitaiseen, välttelevään sekä jäsenytymättömään kiintymyssuhteeseen (Tirkkonen, 2015, s. 21–24). Turvallinen kiintymyssuhde perustuu turvallisuuden ja luottamuksen tunteeseen. Se syntyy, kun lapsi kokee vanhempiansa huolenpitoa ja läsnäoloa. Tämä luo tasapainoisen perustan, jossa lapsi voi kasvaa ja kehittyä. Turvattomissa kiintymyssuhteissa taas lapsen perustarpeisiin ei ole vastattu tai vastaaminen on ollut epä johdonmukaista. (Storvik-Sydänmaa ym., 2019, s. 19–20.) Tutkimusten mukaan alhaisempi kiintymyssuhdeturva on ollut yhteydessä lasten kyvyttömyyteen ymmärtää tunteita eri tilanteissa (Tirkkonen, 2015, s. 24).

Vierastilannemenetelmää hyödyntäneessä tutkimuksessa turvallisesti kiinnittyneet lapset olivat todennäköisemmin uteliaita ja rohkeita ympäristönsä suhteen, mikä puolestaan auttoi heitä oppimaan uusia taitoja ja kehittämään itseluottamustaan. Välttelevästi kiintyneet lapset taas oppivat olemaan välittämättä hoivaajastaan sekä hylkäämään hoivaajansa huomion tuntemattomissa tilanteissa. Lisäksi he näyttivät minimoivan tunneilmaisuaan eivätkä osoittaneet avointa ahdistusta erotessaan vanhemmistaan tai iloa jälleennäkemisen yhteydessä. Ristiriitaisesti kiintyneet lapset taas käyttäytyvät vihaisesti sekä vastahakoisesti vanhempaansa kohtaan. Erotessaan he osoittavat äärimmäistä ahdistusta ja vaikeuksia rauhoittua jälleennäkemisen yhteydessä. Jäsenytymättömän kiintymyssuhteen omaavilla

vauvoilla oli huolestuneisuutta, itkua ja lattialle kyyristymistä. Vanhemman jälleennäkemistilanteessa vauvat pyöivät ympyrää. Lähestyessään vanhempiaan he saattoivat jähmettyä paikalleen. (Tirkkonen, 2015, s. 21–24.)

Kiintymyssuhteen laatu vaikuttaa lapsen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Turvallisen kiintymyssuhteen muodostuminen on tutkitusti yhteydessä vanhempien kykyyn tunnistaa omaan ajatteluun, tunteisiin ja toimintaan vaikuttavia tekijöitä (Sourander ym., 2021, s. 77). Myös vanhempien tunteiden säätelytaidoilla ja tunnekäyttäytymisellä on huomattu olevan jokin yhteys kiintymyssuhteen laadun kanssa (Mortazavizadeh, 2022, s. 4–9). Sinkkosen (2018, s. 49–54) mukaan kiintymyssuhteen laadun periytymistä sukupolvelta toiselle on ollut havaittavissa. Sen periytymisen mekanismi on vielä hieman tuntemattomampi. (Sinkkonen, 2018, s. 58.) Kiintymyssuhteen laadun lisäksi myös muut tekijät ovat merkittäviä lapsen hyvinvoinnin kannalta. Äidin sitoutumisen sekä psykososiaalisten tekijöiden vaikutusta lapseen mittaavassa pitkittäistutkimuksessa havaittiin tasapainoisten ihmissuhteiden, vakaan suhteen puolisoon sekä tukiverkoston vaikuttavan lapsen hyvinvointiin (Rusanen ym., 2022, s. 6–8).

2.3 Vuorovaikutuksen merkitys arjessa

Kiihtymyssuhde kehittyy myös esimerkiksi arjen vuorovaikutustapahtumissa. Riittävän samankaltaisesti toistuvat tapahtumat, kuten syöttäminen, vaipan vaihto ja leikkihetki jättävät lapsen mieleen muistijälkiä. Muistijälkien toistuessa samankaltaisesti useita kertoja vauvalle syntyy yleistyksiä. Yleistyksen ovat aluksi lyhyitä hetkiä. Lyhyet, muutaman sekunnin mittaiset hetket ovat molemminpuolista läheisyyden, motivaation tai tunteiden säätelyä. Vähitellen nämä muovautuvat kokonaisuuksiksi, joista muodostuu vuorovaikutustapahtumalle ikään kuin käsikirjoitus eli sisäistetty työskentelymalli. Sisäistettyihin työskentelymalleihin sisältyy erilaisia muistikuvia ja odotuksia. Parhaassa tilanteessa nämä mallit pitävät sisällään luottamuksen hoivaajaan, lapsen ja hoivaajan väliseen kommunikaatioon sekä hoivaajan saatavuuteen vuorovaikutus- ja hoivatilanteissa. (Sinkkonen, 2018, s. 40.)

Arjen vuorovaikutuksen on havaittu olevan myös yhteydessä lapsen kehitykseen. Hyvällä kodin ilmapiirillä on tutkittu olevan vaikutusta lapsen suotuisaan kehitykseen (Rusanen ym., 2022, s. 3–5). Kodin vuorovaikutuskeinot, toimintamallit sekä lapsen suhde vanhempiinsa vaikuttavat lapsen sosiaalisten taitojen kehitykseen (Storvik-Sydänmaa ym., 2019, s. 32). Esimerkiksi perheaterioiden yhdessä nauttimisen on havaittu vähentävän riskikäyttäytymistä myöhemmällä iällä. Yhdessä syöminen on ollut myös yhteydessä läheisempään suhteeseen vanhemman ja lapsen välillä. Yhteiset ateriat lisäävät perheen keskinäistä vuorovaikutusta ja näin niiden on myös huomattu olevan yhteydessä sosiaalisten vuorovaikutustaitojen paranemiseen. Perheen kulttuuritaustalla on havaittu olevan vaikutusta myös yhteisten ruokahetkien pituuteen. (Skeer ym., 2016, s. 1–8.) Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen (2019, s. 14) mukaan perheen oma ruokailukulttuuri syntyy usein jo varhaislapsuudessa.

Lapsiperheiden ruokasuosituksissa kehoitetaan aktiiviseen läsnäoloon syömistilanteissa. Lisäksi perheitä kannustetaan yhteisiin ruokailuhetkiin. (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, 2019, s. 13–14.) Hetket ovat tärkeitä sekä lapselle että vanhemmille, sillä niiden on havaittu olevan myös yhteydessä perheenjäsenten välisen luottamuksen kasvuun (Skeer ym., 2016, s. 1–2). Ruokailuhetkien myönteisyys kehittää lapsen ruokailutottumuksia suotuisampaan suuntaan. Vuorovaikutustaidot, sosiaalinen osaaminen sekä ruokailuympäristö ovat osana hyvinvointiin liittyvien taitojen harjoittamista. Vauvalle muodostuu turvallisuuden tunne, kun hoivaaja vastaa nälkäviesteihin antamalla ruokaa. (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, 2019, s. 13–14.)

3 RYHMÄ, VERTAISUUS JA DIALOGISUUS PERHEKERHOSSA

3.1 Ryhmä ja vertaisuus

Ryhmässä on usein kyse joukosta yksilöitä, jotka ovat jollain tapaa yhteydessä toisiinsa käymällä läpi samankaltaista prosessia. Prosessia ohjaa usein ohjaaja. Ryhmä voi olla jäsenilleen merkityksellinen esimerkiksi niin, että osallistujat saavat toisiltaan vertaistukea sekä uusia näkökulmia. Toisaalta ryhmä voi toimia ilman yksittäistä ohjaajaa yhteisten periaatteiden avulla. (Vehviläinen, 2020, s. 68.) Yhdessä tekeminen ja toiminnallisuus mahdollistavat muun muassa kokemusten vaihtamisen sekä lisäävät osallistujien aktiivisuutta. Toiminnan sisältöä voi kehittää ja suunnitella yhteistyössä osallistujien kanssa. (Isola ym., 2017, s. 26–35.) Ryhmän alussa ryhmän jäsenet saattavat tuntea jännitystä ja epävarmuutta. Kukin yrittää hahmottaa omaa paikkaansa ja rooliaan ryhmässä, mutta samalla saattaa olla epäselvää, miten tulisi käyttäytyä ja millainen käyttäytyminen on toivottavaa ryhmän kannalta. Tästä syystä olisi myös tärkeää, että ohjaaja ottaa selkeän vastuun toiminnasta. Tämä voi auttaa vahvistamaan ryhmän suuntaa ja tavoitteita. (Jääskeläinen, 2022, s. 20–24.)

Ryhmää yhdistävänä tekijänä voi olla samankaltainen tilanne elämässä. Tilanteesta voidaan haluta keskustella yhdessä ja jakaa omia kokemuksia. Näin ollen ryhmässä voi kehittyä vertaisuutta. (Raatikainen ym., 2020, s. 136.) Vertaisuus on vertaistukea laajempi ilmiö (Hokkanen, 2014, s. 26). Vertaisuus tarkoittaa ihmisten välistä suhdetta. Ihmisten elämäntilanteiden ja kokemusten samankaltaisuus saa aikaan vertaisuutta. Näitä voivat olla esimerkiksi opintojen, työelämän tai harrastusten aikaansaamat yhteiset kokemukset. Vertaisuus on kollektiivista asiantuntijuutta, tasa-arvoa, voimavaraa sekä yhdenvertaisuutta. Ihmisten erilaiset elämänmuutos- ja sopeutumisvaiheet saattavat vaatia samankaltaisten kokemusten jakamista yhteisesti. (Mikkonen & Saarinen, 2018, s. 16–18.)

Kolmannen sektorin kohtaamispaikkojen käyttäjäkokemuksia havainnoivassa tutkimuksessa tunnistettiin vertaisuuteen perustuvan tuen eriytymistä. Perhekahviloista saadun tuen huomattiin muodostaneen äitiyden onnistumisiin ja onneen

keskittyvän ydinryhmän. Ydinryhmästä eriytyvät vanhemmat eli ne, jotka eivät jakaneet samoja onnistumisen kokemuksia, jäivät ryhmässä vähemmistöksi. Ydinryhmästä eriytyminen saattaa vähitellen johtaa toiminnasta pois jättäytymiseen. Moninaisempaan vertaisuuteen perustuvan ryhmän muodostumiseksi tarvitaan lisää tietoa muista sekä ryhmän jäsenien halua auttaa erilaisissa tilanteissa olevia. Kirjavamman ryhmän muodostumisen keinoina on käytetty esimerkiksi asiantuntija-alustuksia tai ohjattuja teemakeskusteluja. (Hokkanen, 2014, s. 259–261.) Suomen evankelis-luterilaisen seurakunnan kerhotoiminta sijoittuu myös kolmannen sektorin palveluihin.

Vanhemmat ovat kokeneet vertaistuen hyödylliseksi menetelmäksi jakaa vanhemmuuteen liittyviä arkisia asioita. Vertaisuuteen perustuvassa Vahvuutta vanhemmuuteen -interventiossa ilmeni erityisesti äitien myönteiset kokemukset vertaisuudesta. Myös isillä vertaisuuden hyödyt nousivat merkittävästi esiin. Interventiossa havaittiin vanhempien kokeneen saamansa vertaistuen opettavaiseksi. Useammat vanhemmat kertoivat alkaneensa ymmärtää vauvansa käyttäytymistä paremmin ryhmäkeskustelujen ansiosta. Näiden lisäksi osa vanhemmista toi esiin itseluottamuksensa kasvaneen ryhmän aikana. Vertaisryhmässä merkityksellisimmiksi keskusteluiksi koettiin ne keskustelut, joissa käytiin läpi vaikeita ja haastavia tilanteita ja aiheita. (Sourander ym., 2021, s. 80–84.)

Vertaisuuteen liittyy voimakkaasti luottamus sekä muilta vertaisilta saatu tuki (Mikkonen & Saarinen, 2018, s. 16–18). Luottamuksen aikaansaamiseksi vertaisten turvallisuudentunteella on keskeinen merkitys. Kun ryhmän jäsenet kokevat olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi, he ovat todennäköisemmin avoimempia ja osallistuvat aktiivisemmin. Turvallisessa ryhmässä jäsenillä on tilaa olla oma itsensä. Näin ollen mielipiteiden, tunteiden ja ajatusten avoin ilmaisu ryhmäläisten kesken helpottuu. Ryhmän ohjaajalla on keskeinen rooli turvallisen ilmapiirin luomisessa. (Jääskeläinen, 2022, s. 20–25.) Hyvillä vuorovaikutuskäytännöillä voidaan edistää esimerkiksi ryhmäläisten keskinäistä kunnioitusta sekä hyväntahtoisuutta muita ryhmäläisiä kohtaan. (Vehviläinen, 2020, s. 73–75.)

Seurakunnassa ryhmänohjaajana voi toimia seurakunnan työntekijöitä tai vapaaehtoisia. Vapaaehtoistoiminnasta ei saa palkkaa ja se tehdään omalla ajalla.

Vapaaehtoistoiminnan järjestäjän tulee kuitenkin huomioida toimintaa ohjaavat yhteiskunnan lait. Vapaaehtoiset tulee esimerkiksi vakuuttaa ryhmätapaturmavakuutuksella sekä varmistaa, että he kuuluvat seurakunnan vastuuvakuutuksen piiriin. Työturvallisuuslain (L 738/2022 8. §) mukaan organisoivan tahon on myös pidettävä huoli, että vapaaehtoisen turvallisuus tai terveys eivät vaarannu vapaaehtoistyön tehtäviä suorittaessa. (Suomen ev.lut. kirkko, i.a.-d.) Oikeusrekisterikeskuksen mukaan lasten kanssa toimimiseen vaaditaan puhdas rikostaustaote. Tämä tarkoittaa, ettei henkilöllä ole taustallaan esimerkiksi lapsiin kohdistuvia rikoksia. Rikostaustaote tulee esittää työnantajalle ennen työn aloittamista, myös vapaaehtoistyössä. (Oikeusrekisterikeskus, 2020.)

3.2 Dialogisuus ryhmän toiminnassa

Vuorovaikutustapahtumaa voidaan lähestyä esimerkiksi kolmella eri tavalla: asiantuntijakeskeisesti, asiakaskeskeisesti tai dialogisesti. Asiantuntijakeskeisessä vuorovaikutuksessa keskitytään asiantuntijan analyysiin tilanteesta sekä asiantuntijan näkemykseen ratkaisusta (Mönkkönen, 2018, s. 48–51). Asiakaskeskeisessä vuorovaikutuksessa pyritään sen sijaan tuomaan asiakkaan näkökulma esille sekä antamaan asiakkaalle mahdollisuus itse määrittää tilannettaan ja osallistua itseä koskevaan päätöksentekoon (Mönkkönen, 2018, s. 66–69). Dialogisessa vuorovaikutuksessa puolestaan pyritään yhteisen ymmärryksen rakentamiseen luottamuksen kautta. Dialogi on vuoropuhelua, jossa kaikki osapuolet ovat tasavertaisia. (Mönkkönen, 2018, s. 87–89.)

Dialogiin saattaa liittyä erilaisia valta-asetelmia, jotka ovat tärkeä havaita. Ihmisten erilaisissa vaikeissa tilanteissa ulkopuolisen näkökulma on usein tarpeen. Vallankäyttö voi siis myös olla positiivista. Positiivinen vallankäyttö on parhaimmillaan asiakasta auttavaa ja motivoivaa. Ammatilainen kanavoi sitä asiakkaan voimavaroihin, taitoihin sekä ominaisuuksiin. Asiantuntijuuteen liittyvän vallan ongelmallisuus tulee kuitenkin huomioida ja tärkeintä on kysymys siitä, mihin valtaa käytetään. (Raatikainen ym., 2020, s. 132–133.) Valta saattaa ilmetä esimerkiksi tilanteissa, joissa ammatilainen tahattomasti puhuu asiakkaistaan esimerkiksi ”syrjäytyneinä”. Tällaisessa tilanteessa ammatilainen ylläpitää tietämättään

asiakkaansa ”syrjäytynyttä” asemaa. Toisaalta myös tilanteet, joissa ei pyritä rakentamaan dialogia, saattavat sisältää huomaamatonta vallankäyttöä. Ammattilainen saattaa tahattomasti ohjata asiakkaan ajattelua ammattilaiselle itselleen toivottuun suuntaan. (Mönkkönen, 2018, s. 56–57.)

Vuorovaikutusosaaminen on osana sosiaalialan ydinosaamista. Asiakastyön ihanteena pidetään yhteistä ymmärrystä. (Raatikainen ym., 2020, s. 129.) Kirkon työssä vuorovaikutusosaaminen on yksi keskeisimmistä kompetensseista. Vuorovaikutusosaamiselle keskeistä on jatkuvan itsereflektion lisäksi sosiaaliset taidot, läsnäolo, tunnetason vuorovaikutus sekä aito kiinnostus toisesta ihmisestä. Kirkon ammattien yhteisen ydinosaamiskuvauksen mukaan dialoginen vuorovaikutusosaaminen pitää sisällään kyvyn kunnioittaa erilaisia näkemyksiä, asenteita ja osaamista sekä rakentaa dialogista ilmapiiriä yksilötasolla, yhteisöissä ja ryhmissä. Dialoginen vuorovaikutus on myös taitoa soveltaa ammatillisen vuorovaikutuksen keinoja, kuten kunnioittava keskustelu, eri tavat kommunikoida sekä selkeäkielisyys. Tärkeää vuorovaikutustilanteissa on myös avoimuus, myötätunto ja sensitiivisyys. (Kirkon ammattien yhteinen ydinosaamiskuvaus, 2020.) Dialogi on oivallinen väline ryhmätilanteisiin yhteisen tiedon tuottamiseksi (Raatikainen ym., 2020, s. 131).

4 KIRKON KASVATUS, STRATEGIA JA KIRKKOVUOSI

4.1 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kasvatusta ja varhaiskasvatusta

Suomen evankelis-luterilainen kirkko on sitoutunut toiminnassaan yleisiin varhaispedagogisiin näkökulmiin. Kuntatasolla varhaiskasvatusta velvoittaa Opetushallituksen laatimat ”Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet” eli Vasu. Kirkko on kuitenkin päättänyt sitoutua toiminnassaan myös Vasun näkemyksiin. (Kokkonen, 2018, s. 37–42.) Vasun 2022 versiossa mainitaan, että varhaiskasvatuksen päämääränä on tukea lasten kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä sekä

oppimista yhteistyössä vanhempien kanssa. Varhaiskasvatuksessa pyritään edistämään lasten tasa-arvoa ja ehkäisemään syrjäytymistä. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on myös lasten osallisuuden tukeminen. (Opetushallitus, 2022, s. 16–18.)

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon (i.a.-a) mukaan varhaiskasvatus on kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon varhaiskasvatus, eli lapsi- ja perhetyö, pyritään toteuttamaan yhteistyössä vanhempien kanssa. Se pyrkii tukemaan lapsen kristillistä kasvatusta. Kirkko suosittelee Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet -asiakirjan mukaan toteuttamaan varhaiskasvatusta yhdessä kunnan varhaiskasvatuksen kanssa. Sillä ei ole omaa varhaispedagogiikkaa, vaan kokonaisuus toteutetaan yhteistyössä myös monien muita perheitä palvelevien verkostojen, kuten sosiaali-, terveys- ja opetustoimen sekä erilaisten lapsi- ja perhetyötä tekevien järjestöjen kanssa. (Suomen ev.lut. kirkko, i.a.-a.)

Perhetyötä toteutetaan muun muassa seurakunnan perhekerhoissa. Perhekerhot ovat kohtaamispaikkoja lapsille ja heidän läheisilleen. Niihin voi osallistua isovanhempia tai hoitaja, mutta usein mukana on lapsen vanhemmat tai toinen heistä. Niissä ei ole yleensä etukäteisilmoittautumista, jonka vuoksi kokoonpano vaihtelee. Perhekerhon kaltaisessa vertaisryhmässä käsitellään yhdessä erilaisia teemoja, leikitään, lauletaan, liikutaan, askarrellaan ja hiljennytään. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon mukaan kerhon merkitys korostuu erityisesti nuorten vanhempien kohdalla. Perhekerho tarjoaa heille tukea hengellisyyteen, jaksamiseen sekä kasvatuksen haasteisiin. (Suomen ev.lut. kirkko, i.a.-b.) Kirkkohallituksen tulevaisuusselonteon mukaan uskonnollisen kontekstin vieraantuneisuus perheissä nostaa perhekerhon kaltaisen matalankynnyksen toiminnan tärkeyttä. (Kokkonen, 2018, s. 18.)

Perhelähtöisen seurakunnan suuntaviivoissa mainitaan, että seurakunta muodostaa verkoston, jossa perheet pääsevät olemaan toinen toistensa ilona ja tukena. Sieltä perheet voivat saada vahvistusta kasville kristittyinä. Seurakunnassa ymmärretään perhe voimavarana. Se pyrkii elämään heidän rinnallaan eri

elämäntilanteissa ja tukemaan perheen sisäisten voimavarojen esiintuontia. Perhelähtöisessä seurakunnassa myös rohkaistaan löytämään arjen keskellä yhteys Jumalaan. Muita suuntaviivojen ydinkohtia ovat läsnä oleva vuorovaikutus, toimintaympäristön tunteminen ja moniammatillinen yhteistyö. Niillä tarkoitetaan muun muassa kohtaamista, kuuntelua ja keskustelua kunnioittavaa dialogia käyttäen, perheiden moninaisuuden ja erilaisten kulttuurien huomioimista toiminnassa, sekä erilaisten kirkon ammattilaisten yhteistyön korostamista. Erilaisia kirkon kasvatuksen ammattilaisia ovat muun muassa diakonit, nuorisotyönohjaajat ja varhaiskasvatuksen ohjaajat. (Aitlahti ym., 2019, s. 3–6.)

Kirkkojärjestyksen 23 luvun ja kolmannen pykälän mukaan kirkon päätöksiä tulee tarkastella lasten näkökulmasta. Näin ollen kirkollisen viranomaisen täytyy arvioida valmisteltavan päätöksen vaikutukset myös alle 18-vuotiaisiin lapsiin. Tällaista toimintatapaa kutsutaan Lapsivaikutusten arvioinniksi. Lapsivaikutusten arviointi eli LAVA keskittyy yleensä päätöksentekoon, mutta sen hyödyntäminen seurakunnan toiminnassa on myös mahdollista. Lapsivaikutusten arvioinnin toteuttaminen osana seurakunnan toimintaa näkyy lapsen oikeuksien toteutumisena ja toiminnan suuntaamisena kohti lapsi- ja perhemyönteistä seurakuntaa. (Suomen ev.lut. kirkko, 2015, s. 5–20.) Lapsi- ja perhemyönteistä seurakuntaa on myös edistämässä evankelis-luterilaisen kirkon Ovet auki -strategian kokonaisuus ”Ovet auki kirkkoon ja kasvuun”. Kokonaisuudessa keskitytään lasten ja nuorten osallisuuteen sekä perheiden hyvinvointiin ja ylisukupolviseen vuorovaikutukseen. (Suomen ev.lut. kirkko, 2020, s. 6.)

4.2 Kirkon Ovet auki -strategia ja perustehtävä

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon työtä ohjaa kirkon mission eli perustehtävän lisäksi strateginen työskentely. Tulevaisuuden kirkkoon on vaikuttamassa vuosien 2020–2026 Ovet auki -strategia. Strategia keskittyy hallinto- ja työrajat ylittävien ilmiöiden tunnistamiseen. Lisäksi strategiassa painottuu Ovet auki -periaate, joka voidaan jakaa tunnistettujen ilmiöiden perusteella kuuteen osioon. Kuusi kokonaisuutta ovat ”Ovet auki ulospäin”, ”Ovet auki kirkkoon ja kasvuun”, ”Ovet auki kaikille”, ”Ovet auki yhteiselle työlle ja kumppanuuksille”, ”Ovet auki

uusille mahdollisuuksille” sekä ”Ovet auki tulevaisuuteen”. (Suomen ev.lut. kirkko, 2020, s. 3–11.)

Evankelis-luterilaisen kirkon perustehtävänä on ”edistää Jumalan valtakuntaa ja julistaa Jeesusta Kristusta maailman pelastajana”. Missionaarisuus sekä evankeliumin todeksi eläminen korostuu. Ovet auki -strategian ensimmäinen kokonaisuus ”Ovet auki ulospäin” tunnistaa syrjäytymisen, turvattomuuden sekä yksilöllistymisen ilmiöt. Ovet auki -strategian toisessa kokonaisuudessa, ”Ovet auki kirkkoon ja kasvuun”, keskitytään hengelliseen kasvuun sekä osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistamiseen. Lisäksi siinä mainitaan erityisesti lasten ja nuorten osallisuuden sekä perheiden hyvinvoinnin lisääminen. Strategian neljäs kokonaisuus ”Ovet auki yhteiselle työlle ja kumppanuuksille” tunnistaa kirkon työn luonteen muutoksen ja kertoo keskittyvänsä yhteisöllisyyteen sekä yhdessä tekemiseen niin, että seurakunnan työntekijän rooli muuttuu toiminnan perustajasta sen mahdollistajaksi. (Suomen ev.lut. kirkko, 2020, s. 4–9.)

4.3 Kirkkovuosi ja Elämän leipä

Kirkkovuosi muodostaa suurten juhlien, kuten joulun, pääsiäisen sekä helluntain kokonaisuuden. Kokonaisuuksiin jäsentyy myös juhlat, muistopäivät sekä sunnuntait. Nämä saavat kirkkovuodesta tunnusomaisen piirteensä. Kirkkovuosi alkaa adventista ja päättyy adventtia edeltävään sunnuntaihin. Kirkkovuoden suurina Jumala ilmoittaa itsestään suurella tavalla ja tämän vuoksi kirkkovuosi voidaan jakaa kolmeen jaksoon. Jouluna Jumala syntyy ihmiseksi, pääsiäisenä Hän kantaa ihmiskunnan synnit ja kärsii rangaistuksen puolestamme. Helluntaina Pyhä Henki vuodatetaan kaikille kansoille. (Martikainen & Vatanen, 2019, s. 8–9.)

Kirkkovuoden keskukseksi muodostunutta pääsiäispäivää edeltää 40 päivän paastonaika. Paastonaikana valmistaudutaan Herran Jeesuksen Kristuksen kärsimys- ja ylösnousemusjuhlaan. (Martikainen & Vatanen, 2019, s. 10–11.) Elämän leipä -aihe sijoittuu kirkkovuoden toisen vuosikerran mukaan neljanteen paastonajan sunnuntaihin. Neljännen paastonajan sunnuntain

evankeliumitekstinä on Johanneksen evankeliumin luvusta 6 jakeet 24–35. Lisäksi ensimmäisenä lukukappaleena ovat Toisen Mooseksen kirjan luvusta 16 jakeet 11–19 sekä jakeet 31 ja 35. (Kirkkovuosikalenteri, i.a.) Toisessa Mooseksen kirjassa Herra ruokki erämaassa vaeltaneet israelilaiset taivaalta sataneella mannalla, josta he saivat leivottua leipää. (Raamattu, 1992, 2. Moos. 16:11–35.) Johanneksen evankeliumissa Jeesus kertoo itse olevansa Elämän leipä. Tätä Taivaan leipää syövä ei koskaan ole nälissään. (Raamattu, 1992, Johanneksen evankeliumi 6:32–35.)

5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Kehittämispainotteisen opinnäytetyömme tarkoituksena on toteuttaa dialogiseen keskusteluun ja vertaisuuteen perustuva toiminnallinen keskusteluryhmä. Ryhmätoimintamme toteutuu toiminnallisena keskusteluryhmätuokiona, missä pureudutaan varhaisen vuorovaikutuksen käsitteen avaamiseen, oman vuorovaikutuksen reflektioon ja kehittämiseen. Toiminnallisessa tuokiassa korostuu yhdessä syömisen merkitys varhaisessa vuorovaikutuksessa. Yhdessä syömisen nostaminen varhaisen vuorovaikutuksen rinnalle nousee kirkkovuosikalenterista. Keskusteluryhmätuokion toteutus sijoittuu neljännen paastonajan sunnuntain mukaiselle viikolle. Neljänteen paastonajan sunnuntaihin liittyy Kirkkovuosikalenterin mukaan Elämän leipä -aihe ja tästä syystä tuokion toiminnallisuus näkyy Elämän leivän leipomisena yhdessä lasten sekä vanhempien kanssa. Kirkkovuosikalenterin mukaisen aiheen avulla tuomme evankeliumia lähemmäs perheitä ja heidän arkeaan.

Opinnäytetyömme tavoitteena on kerätä ryhmätoiminnastamme sellaista palautetta, jota Vuosaaren seurakunnan perhetyö voi myöhemmin käyttää toimintansa kehittämisessä. Keräämäämme palautetta voidaan hyödyntää aamuperhekerhoissa sekä muissa seurakunnan toimintaympäristöissä. Tämän avulla perhekerholaisten toivomukset sekä ehdotukset tulevat huomioiduiksi ja seurakunnan

toiminnasta voi tulla asiakaslähtöisempää. Tavoitteenamme on myös toiminnallisen keskusteluryhmän avulla lisätä tärkeää tietoa ja ymmärrystä varhaisen vuorovaikutuksen merkityksestä. Tämän lisäksi kannustamme vanhempia yhteiseen tekemiseen ja läsnäoloon lastensa kanssa. Toteutuksemme mahdollistaa vanhemmille tilaisuuden käydä keskustelua ja saada toisiltaan vertaistukea vanhemmuuteen liittyvissä asioissa. Tällä tavoin pyrimme edistämään perheiden hyvinvointia, tukemaan vanhemmuutta ja vahvistamaan yhteisöllisyyttä seurakunnassa.

6 YHTEISTYÖTAHO JA TOTEUTTAMISYMPÄRISTÖ

6.1 Vuosaaren seurakunta ja Vuosaari asuinalueena

Opinnäytetyö toteutettiin Vuosaaren seurakunnassa. Vuosaaren seurakunta on Suomen evankelis-luterilaisen kirkkoon sekä Helsingin seurakuntayhtymään kuuluva seurakunta Vuosaassa (Kirkko Helsingissä, i.a.-a). Itä-Helsingissä sijaitseva Vuosaari on pinta-alaltaan Helsingin suurimpia kaupunginosia (MyHelsinki, i.a.). Helsingin seurakuntayhtymän (2022, s. 9) jäsentietojen vuositilaston mukaan Vuosaassa asui 36 978 asukasta. Vuosaaren seurakunnan jäsenmäärä oli vuoden 2022 jäsentietojen vuositilaston mukaan 15 680 henkilöä, mikä oli 42,4 % seurakunnan alueella asuvista (Helsingin seurakuntayhtymä, 2022, s. 9). Vuosaari on myös lapsiperherikas alue ja se sijoittuikin alle 7-vuotiaiden asukkaiden määrässä kärkeen Helsingin Itäisistä suurpiireistä (Mäki & Sinkko, 2022, s. 11–12).

Alueen merkittävät palvelut sijoittuvat metroaseman läheisyyteen (MyHelsinki, i.a.). Metroaseman kupeeseen sijoittuu myös perheiden palveluja tarjoava Vuosaaren perhekeskus (Helsingin kaupunki, i.a.). Lisäksi Vuosaassa on perheille aamuisin avoinna Helsingin kaupungin Leikkipuisto Lohikäärmepuisto, joka sijaitsee hieman kauempana metroasemasta (Helsingin varhaiskasvatus, i.a.-a).

Alueella on toiminut aiemmin Perhetalo Kajuutta, mutta se on sulkenut ovensa tammikuun sekä kesäkuun 2023 väliseksi ajaksi varhaiskasvatusalan henkilöstöpulan vuoksi (Helsingin varhaiskasvatus, i.a.-b). Perhetalo Kajuutan sulku on saattanut vaikuttaa perhekerhon asiakasmäärän kasvuun.

6.2 Seurakunnan perhekerhon toiminta

Vuosaaren seurakunnan perhekerho toteutuu tiistaiaamuisin (Kirkko Helsingissä, i.a.-c). Perheet saapuvat paikalle usein liukuvasti. Perhekerhon ohjaajat suunnittelevat aamun toiminnan niin, että kerhon alussa on ohjattu aamupiiri vanhemmille sekä lapsille. Tuokiossa käsitellään yleensä kristillisiä, mahdollisesti kirkko-vuosikalenterin mukaisia aiheita ja niihin sovelletaan laululeikkejä. Lyhyen tuokion jälkeen lapset ja vanhemmat voivat leikkiä ja touhuta vapaasti perhekerhon tiloissa. Aamupiiri alkaa yleensä yhteisessä oleskelutilassa. Kerholaisten käytössä on myös leikkihuone sekä sohvatila tarvittaessa. Kerholaiset saavat halutessaan hakea leikkihuoneesta leluja suurempaan yhteiseen tilaan. Perhekerhon toiminta on vuoden alusta ollut lyhyen ohjatun aamupiirin jälkeen itseohjautuvaa eikä toiminnan lomassa ole järjestetty muunlaista ryhmätoimintaa. Seurakunnan perhekerho toivoi kokeilua erillisen ohjatun ryhmätoiminnan järjestämisestä avoimeen perhekerhoon. (Lastenohjaaja, henkilökohtainen tiedonanto 24.1.2023.)

Tiistaiaamun perhekerhossa on ollut vakiintuneita kävijöitä. Osallistujat ovat olleet noin 0–2-vuotiaita vauvoja ja taaperoita sekä heidän vanhempiaan tai isovanhempia. Tiistaiaamun perhekerho aloitti toimintansa tämän vuoden alussa 10.1.2023. Toiminta on ollut avointa kaikille eikä kerhoon osallistuminen ole sitovaa. Kerholaiset osallistuvat niinä kertoina, kun heille itselleen sopii. (Lastenohjaaja, henkilökohtainen tiedonanto, 24.1.2023.) Vuoden alusta perhekerhon kävijämäärä on ollut keskimäärin noin 30 kävijää (Lastenohjaaja, henkilökohtainen tiedonanto 21.4.2023). Seurakunta tilastoi kokonaiskävijämääränsä niin, että heitä ei erotella ikänsä puolesta. Perhekerhossa käyvät aikuiset ja lapset laskeetaan yhteen. (Lastenohjaaja, henkilökohtainen tiedonanto 24.1.2023.)

7 KEHITTÄMISTYÖN PROSESSI, MENETELMÄT JA ARVIOINTI

7.1 Varhaista vuorovaikutusta tukevan tuokion suunnittelu

Suunniteltaessa aamuperhekerhoon järjestettävää tuokiota yhteydenpito työelämätahon kanssa oli tiivistä ja toteutui niin kasvotusten kuin sähköisesti.

Kävimme keskustelua prosessin eri vaiheissa toteutuksen sisällöstä sekä käyttämistämme menetelmistä. Lähdimme liikkeelle tutustumisesta Vuosaaren seurakunnan aamuperhekerhoon tammikuun 2023 lopussa. Tutustuimme perhekerhon struktuuriin, perhekerhon ohjaajiin sekä kohtasimme perheitä. Kävimme keskustelua alustavasta suunnitelmastamme myös perhekerhon ohjaajien kanssa. Aamuperhekerhon tarve tällaiselle kokeilulle tuli esille jo tutustumisvaiheessa. Silloin yhteistyötahomme halusi nähdä, hyötyisivätkö vanhemmat ja lapset tämänkaltaisesta toiminnasta.

Alkuperäinen suunnitelmamme muuttui opinnäytetyöprosessin aikana. Olimme valinneet toteutuksen aiheeksi kiintymyssuhdeteorian ja sen tuomisen ryhmään keskustelunaiheeksi. Jäsentäessämme toteutuskertoja lähdekirjallisuuden pohjalta päätimme rajata aiheen, sillä kiintymyssuhdeteoria saattaisi olla liian sensitiivinen. Päätimme keskittyä tuokiossa varhaisen vuorovaikutuksen käsittelyyn. Näin pysyisimme lähellä alkuperäistä aiheitamme, eikä tarvitsisi syventyä liian yksityiskohtaisesti kiintymyssuhteisiin. Myös yhteistyötahomme mielestä tämä oli aiheena parempi vaihtoehto.

Sovimme alkuperäisessä suunnitelmassa ohjaajien kanssa kolmesta toteutuskerrasta. Perhekerhon ohjaajat toivoivat, että järjestämäämme tuokioon ei tulisi ennakoilmoittautumista, jotta toiminta pysyisi avoimena – matalankynnyksen toimintana – ja vanhemmat lähtisivät siihen helpommin mukaan. Jäimme kuitenkin pohtimaan, onnistuisimmeko kolmen sitovan toteutuskerran järjestämisessä perheille ilman ilmoittautumista. Työelämäyhteistyötaho toi esiin, että yhden tai kahden kerran toteutus olisi heille sopivampi vaihtoehto. Tulimme siihen lopputulokseen, että opinnäytetyössämme on vahva työelämäpainotus, joten toteutamme sitä viime kädessä työelämätahon toiveiden ja tarpeiden mukaisesti.

Suunnittelimme, että ensimmäisessä tapaamisessa innostaisimme perheitä mukaan ja jakaisimme monisteet perheille. Toisella kerralla olisi toteutus sekä palautteen keruu osallistujilta. Työelämäyhteistyötaho toivoi kristillisyyden näkymistä toteutuksessamme.

Yhdistimme varhaisen vuorovaikutuksen käsittelyyn Elämän leipä -aiheen, koska toteutuksemme ajankohta sijoittuu kirkkovuoden toisen vuosikerran mukaan neljännen paastonajan sunnuntaihin. Päätimme leipoa Elämän leipää taikataikina. Näin yhdistyisi yhdessäolo, luovuus, vuorovaikutus lapsen kanssa sekä yhdessä tekeminen. Noudattamalla kirkkovuosikalenteria emme myöskään poikkea paljon Vuosaaren seurakunnan perhekerhon normaalista struktuurista. Elämän leipään saisisimme linkitettyä yhdessä syömisen tärkeyden, ajatellen varhaisista vuorovaikutusta arkisissa tilanteissa. Koimme aiheen esille tuomisen olennaiseksi osaksi toteutustamme. Elämän leipä -toteutuksen suunnitteluun käytimme kokoamaamme lähdemateriaalia. Koostimme suunnitelman, josta laadimme toiminnanjäsenyyksen (Liite 1. Toiminnanjäsenyys). Lähetimme toiminnanjäsenyyksen yhteistyötahollemme luettavaksi. Käytimme apunamme muun muassa Mannerheimin lastensuojeluliiton nettisivuja varhaisen vuorovaikutuksen avaamiseen, jotta vanhemmat voisivat helpommin tutustua aiheeseen itsenäisesti. Sovimme yhteistyötahon kanssa, että teemme taikataikinan ja valmistamme tilan aamulla ennen varsinaista toteutusta.

Toiminnanjäsenyyksen jälkeen koostimme toteutuksestamme sosiaaliseen mediaan tiedotteen (Liite 2. Tiedote sosiaaliseen mediaan). Tämän lisäksi teimme monisteen perhekerhossa jaettavaksi (Liite 3. Moniste). Työelämäyhteistyötahomme tiedotti järjestämästämme toiminnallisesta keskusteluryhmästä Vuosaaren seurakunnan Facebookissa. Jaoimme monisteita perheille ja jätimme niitä seurakunnan perhekerhon tiloihin vapaasti otettavaksi. Itse toteutusta varten laadimme visuaalisen PowerPoint-esityksen havainnollistamaan tuokiotamme sekä varhaisen vuorovaikutuksen pääpiirteitä (Liite 4. PowerPoint-esitys). Valitsimme PowerPoint-esitykseen lapsille sopivat sekä käsittelemäämme aihetta elävöittävät kuvat.

Suunnittelimme toimintamme niin, että perhekerho alkaisi tavalliseen tapaan aamupiirillä, jonka jälkeen ohjaisimme vanhemmat erilliseen sohvatilaan toteutuksemme pariin. Kertoisimme vanhemmille ja perhekerhon ohjaajille, että sohvatilaan saa tulla matalalla kynnyksellä ja sieltä saa myös lähteä omaan tahtiin. Näin ottaisimme lapset ja vanhemmat, sekä heidän tarpeensa huomioon. Aloittaisimme toimintamme pienimuotoisella hartaudella, jossa avataan Elämän leipä -aihetta kristillisessä kontekstissa. Tämän jälkeen kertoisimme pääpiirteet varhaisesta vuorovaikutuksesta. Järjestämässämme ryhmässä painotus olisi vertaisuudessa dialogisessa keskustelussa. PowerPoint-esitys näkyisi seinällä projektorista. Hartauden sekä PowerPoint-esityksen jälkeen siirtyisimme lattialle leipomaan Elämän leipää taikataikinasta yhdessä lasten ja vanhempien kanssa. Leipomisen yhteydessä on tarkoitus käydä keskustelua vanhempien kanssa varhaisesta vuorovaikutuksesta sekä sen merkityksestä.

Viimeiseksi toiminnan ollessa lopussa, keräisimme vanhemmilta palautteen. Olemme valmiita auttamaan vanhempia lasten kanssa, jotta he saavat rauhassa täyttää palautelomakkeen. Yksi meistä neuvoisi palautelomakkeiden kanssa. Kaksi muuta olisivat tarvittaessa lasten kanssa lomakkeiden täytön ajan. Ollisimme toteutuksen ajan valmiita vaihtamaan myös rooleja tilanteen mukaan. Otamme huomioon sen, että toteutuksemme rakenne voi vaihtua perheiden päivärytmin vuoksi esimerkiksi päiväuni- tai ruoka-aikana. Valmistautuisimme myös siihen, että vanhemmat voisivat haluta keskustella aiheesta lisää. Jos kävisi niin, että keskustelu hiipuisi, esittäisimme keskustelun avauksia. Keskustelunavaukset voisivat olla mahdollisia esimerkkejä omasta elämästämme tai muita koettuja tilanteita varhaisesta vuorovaikutuksesta. Osalla meistä on lapsia, joten ohjaajana pystymme toimimaan myös vertaisina vanhemmille.

7.2 Toteutus varhaisesta vuorovaikutuksesta

Ensimmäisellä toteutuskerralla tiedotimme tulevasta toteutuksesta. Innostimme perheitä mukaan ja jaoimme heille monisteet, joissa on tarkemmat tiedot toiminnallisesta toteutuskerrastamme. Paikalla oli noin kahdeksan vanhempaa kuulemassa. Tutustuimme paremmin perheisiin ja jäimme perhekerhoon

keskustelemaan heidän kanssaan muun muassa vanhemmuuteen liittyvistä asioista. Koimme tämän tärkeäksi, jotta tutustuisimme toinen toisiimme paremmin ennen varsinaista toteutusta. Vanhempien kanssa syntyi hyvää, jopa vertaistuelista keskustelua vanhemmuudesta. Lopuksi juttelimme vielä perhekerhon ohjaajien kanssa toisesta toteutuskerrasta. Ohjaajat toivat esille, että toteutuksen on hyvä alkaa heidän ohjaaman aamupiirinsä jälkeen. Sovimme vielä, että lähetämme toiminnanjäsennyksen sekä tiedotteen ohjaajille sähköpostilla. Ohjaajat tiedottaisivat toteutuksestamme Vuosaaren seurakunnan sosiaalisessa mediassa.

Toisella toteutuskerralla saavuimme seurakunnan perhekerhon tiloihin aamulla valmistelemaan taikataikinaa sekä sohvatilaa, jossa pidimme toteutuksen. Asensimme PowerPoint-esityksen valmiiksi projektorin avulla. Siirsimme sohvut tilan reunoille, jotta taaperot eivät availisi kaappeja, kiipeilisi tai aiheuttaisi välitöntä vaaraa. Näin vanhemmat pystyvät keskittymään paremmin itse toteutuksen opeukselliseen osuuteen varhaisesta vuorovaikutuksesta. Järjestimme tilan mahdollisimman häiriöttömäksi ja asettelimme lattialle vahaliinat valmiiksi sitä suojaamaan Elämän levän leipomisen ajaksi.

Vanhemmat alkoivat saapua paikalle perhekerhon alkaessa. Ohjaajat pitivät ensin aamupiirin. Vanhempia oli paikalla aamupiirissä alle kymmenen. Paikalla oli myös vanhempia, jotka olivat aiemmalla toteutuskerralla mukana. Aamupiirin jälkeen toivotimme perheet tervetulleeksi mukaan toteutukseemme. Kertasimme vielä mitä aiomme tehdä seuraavaksi. Korostimme, että toimintamme on vapaaehtoista ja liukuvaa. Näin halusimme luoda vanhemmille mahdollisimman joustavan tilaisuuden osallistua järjestämäämme keskusteluryhmään. Kerroimme myös, että leivomme taikataikinasta Elämän leipää neljännen paastonajan sunnuntain mukaisesti. Suurin osa perheistä lähti mukaamme sohvatilaan, aluksi kuusi vanhempaa ja kahdeksan lasta.

Aloitimme toimintamme esittelykierroksella, jossa kävimme läpi osallistujien nimet. Tämän jälkeen kerroimme ohjeet Elämän leivän leipomista varten. Ohjeituksen jälkeen, pidimme pienimuotoisen hartauden Elämän leivästä. Puhuimme yhdessä syömisen merkityksestä. Kävimme läpi varhaisen vuorovaikutuksen

tarkoitusta. Tämän jälkeen siirryimme yhdessä lattialle leipomaan Elämän leipää. Keskustelimme samalla varhaisesta vuorovaikutuksesta sekä siihen liittyvistä onnistumisen kokemuksista. Käytimme apunamme PowerPointissa olevia apukysymyksiä. Kukaan vanhemmista ei aloittanut keskustelua, joten me aloitimme vuorotellen kertomaan omia vuorovaikutuksen kokemuksia vanhempina. Vanhemmat jatkoivat tästä ja jakoivat asioita, joissa he olivat viime aikoina onnistuneet lastensa kanssa. Keskustelu jatkui meidän sekä vierustovereiden kesken. Samalla lapset ja vanhemmat leipoivat yhdessä Elämän leipää. Autoimme lapsia ja kannustimme sekä kehuimme heitä yhdessä. Osa vanhemmista ei osallistunut keskusteluun vaan keskittyi lapsensa kanssa leipomiseen. Ilmapiiiri vaikutti rennolta ja rauhalliselta.

Koko toimintaamme osallistui 14 vanhempaa ja 16–18 lasta. Keskusteluun sai osallistua niin halutessaan ja toimintaan sai tulla tai lopettaa lapsentahtisesti. Muutama vanhempi osallistui vain pienen hetken. Perheitä lähti pois ja tuli sohvatilaan liukuvasti. Osalle lapsista tuli lounasaika ja osa halusi mennä touhumaan muuta. Sitä mukaa, kun vanhempia poistui tilasta, pyysimme heitä täyttämään paperisen palautelomakkeen. Autoimme heitä tässä pitämällä esimerkiksi heidän lastansa sylissä sillä aikaa. Monet lapset ja vanhemmat jäivät tilaan kanssamme pidemmäksi ajaksi.

7.3 Arviointi

Toteutus oli mielestämme onnistunut. Vaikka alkuperäinen suunnitelmamme muuttui matkan varrella, saimme koottua onnistuneen tuotoksen toteutustamme varten. Saimme siitä positiivista palautetta ohjaajilta sekä osallistujilta. Keräsimme palautetta osallistujilta kirjallisella palautekyselyllä. Muodostimme lyhyen palautekyselyn A4-monisteille (Liite 5. Palautekysely), jonka osallistujat täyttivät ohjelman lopuksi. Varmistaaksemme, että mahdollisimman moni vastaisi kyselyyn, kävimme vielä kyselemässä vanhemmilta, että huomasivatko he kyselyn ennen kuin lähtivät. Osa vanhemmista nimittäin poistui jo ennen ohjelman loppua. Ohjaajilta saimme suullista palautetta toimintamme päätteeksi. Heidän mielestään onnistuimme saamaan vanhemmat kiinnostuneiksi ja tuokion

ohjelman kaava oli toimiva. Sovimme, että ohjaajat lähettävät meille sähköpostin välityksellä myös kirjallista palautetta toteutuksestamme.

Arvioimme ja reflektioimme omaa työtämme läpi opinnäytetyöprosessin ja pidimme yhteyttä ohjaavaan opettajaan sekä yhteistyötahoon, jotta saisimme luotua kaikkia parhaiten palvelevan mallin tuokion toteutukselle. Pohdimme prosessin aikana useasti, olisiko hyvä kerätä ennakoilmoittautuminen ryhmään. Ennakoilmoittautumisella olisimme pyrkineet rajaamaan ryhmäkokoja, koska liian suuren ryhmän myötä ryhmätoteutuksen laatu olisi kärsinyt. Emme olisi ehtineet kohtaamaan vanhempia ja ryhmän ohjaamisesta olisi voinut tulla haastavaa. Ennakoilmoittautuminen olisi myös sitonut vanhempia ja lapsia osallistumaan, jolloin kynnyksellä osallistua toimintaan olisi kasvanut. Sitoutuminen aikaan ja paikkaan voi olla vanhemmille haastavaa, sillä pienen lapsen kanssa elämä on ennalta arvaamatonta. Toiminnan matalan kynnyksen säilyttämiseksi päätimme, että ennakoilmoittautumista ei ole.

Järjestämäämme toiminnalliseen keskusteluryhmään osallistui lähes kaikki perhekerhossa tuona aamuna käyneet. Osallistuneista palautekyselyyn vastasi 11 henkilöä. Kysymyksiin valitsimme useamman vastaustavan optimoidaksemme niiden luotettavuuden ja monipuolisuuden. Ensimmäisiin kysymyksiin vastattiin asteikolla 1–5. Asteikon numero 1 tarkoitti “täysin erimieltä, numero 2 jokseenkin erimieltä, numero 3 neutraalia mielipidettä, numero 4 jokseenkin samaa mieltä ja numero 5 täysin samaa mieltä. Kyselyn lopussa oli kaksi avointa kysymystä, sekä yksi kyllä tai ei-kysymys. Palautekyselyn tuloksista tuli hyvin esille opinnäytetyön onnistuminen vanhempien näkökulmasta. Muina onnistumisen arvioinnin välineinä käytimme yhteistyötaholta saamaamme palautetta sekä itsearviointia.

Kymmenen henkilöä vastasi kokevansa, että kyseisenlainen ohjelma perhekerhossa olisi tarpeellista asteella 5 ja kaksi henkilöä asteella 4. Vastauksista voi tulkita, että Vuosaaren seurakunnan asiakaskunnassa olisi tilausta vastaavanlaiselle toiminnalle. Yksi kysymyksistä oli, että kokivatko osallistujat varhaisen vuorovaikutuksen käsittelyn tärkeäksi tai merkitykselliseksi. Tähän kysymykseen seitsemän henkilöä vastasi asteikon numeron 5, kaksi henkilöä numeron 4 ja yksi henkilö numeron 3. Suurin osa osallistuneista siis koki, että varhaisen

vuorovaikutuksen käsittely on tärkeää tai merkityksellistä myös seurakunnan perhekerhossa. Kysyttäessä, oliko lähestymistapa varhaisen vuorovaikutuksen käsittelyyn heidän mielestään toimiva ja antoisa tuokiossa, asteikolla 1–5 neljä henkilöä vastasi sen olevan toimiva asteella 5, eli hyvin toimiva. Loput vastaukset olivat aste 4, viisi henkilöä ja aste 3, yksi henkilö. Mielestämme tuokion ohjelma oli positiivinen kokemus perhekerhoon osallistuneille. Tarjosimme työssämme vaihtoehdon perinteiselle perhekerhon ohjelmalle.

Tavoittelemamme turvallinen ilmapiiri tuli palautekyselyn mukaan saavutetuksi. Kysyessämme ilmapiirin turvallisuudesta kuusi henkilöä koki asteikolla 1–5 olevansa täysin sitä mieltä, että ilmapiiri tuokiossa oli turvallinen keskustelulle. Vastaajista viisi henkilöä vastasi kokeneensa ilmapiirin asteelle 4, eli olivat jokseenkin sitä mieltä. Lisäksi eräs vastaaja ilmaisi avoimessa kysymyksessä kokeneensa ohjaajat lämpimiksi. Keräsimme palautetta myös siitä, olisiko osallistujien mielestä ollut hyvä, jos ohjelmaan olisi ilmoitauduttu etukäteen. Vastauksessa oli kyllä ja ei vaihtoehdot. Yhdeksän henkilöä oli sitä mieltä, että ei olisi ollut. Yksi henkilö oli sitä mieltä, että olisi ollut. Pelkästään tämän perusteella emme voi kuitenkaan tehdä päätelmiä siitä, olivatko arvioimamme syyt tulokselle oikeita. Nämä olivat muun muassa se, että pienten lasten kanssa voi olla vaikeaa tehdä pitäviä suunnitelmia etukäteen.

Huolimatta siitä, että tuokion vanhemmat kokivat lähestymistavan vastausten perusteella hyväksi, tuli muutamassa avoimessa kysymyksessä ilmi kehitysehdotuksia. Avoimissa kysymyksissä kartoitimme, mitä olisimme voineet tehdä toisin ja millaisia aiheita vanhemmat kokevat hyväksi käsitellä mahdollisissa tulevissa vastaavanlaisissa tuokioissa. Kaksi vastaajaa toivoivat, että yhteinen dialogi olisi aloitettu, kun vauvat olivat sylissä ja istuttiin. Tuokiossa keskustelu aloitettiin Elämän leivän leipomisen yhteydessä. Lisäksi saimme palautetta siitä, että info tuokion järjestämisestä ei ollut tavoittanut erästä osallistujaa etukäteen ja että keskustelua olisi voinut olla enemmänkin.

Osallistujat saivat toisessa avoimessa kysymyksessä ehdottaa omasta mielestään hyviä aiheita käsitellä, jos samankaltaisia tuokioita jatkettaisiin Vuosaaren seurakunnalla. Näitä asioita olivat vuorovaikutus, lapsiperhearjen haasteet,

motoriikka ja kehitys, kaksikielisyys sekä tunnetaidot, vinkit mukavaan yhdessä tekemiseen vauvan tai taaperon kanssa, sisarusten välisten riita-/kinastelutilanteiden ratkaisemisen tukeminen, uni, mitä tukipalveluja perheille löytyy, yleisten asioiden käsittely vanhemmuudesta ja millaisia tunteita tai muistoja vanhemmuus herättää omasta lapsuudesta.

Perhekerhon lastenohjaajat havainnoivat, että vanhemmat olivat hyvin kiinnostuneita tuokiosta. He kokivat, että tunnelma tilassa, jossa tuokio tapahtui, oli lämmin. Onnistuimme heidän näkemyksensä mukaan tuomaan toiminnassa esiin kristillisyyttä, mikä oli myös heidän toiveensa. Teimme ohjaajille palautekyselystä kaavioita, joista on helpompi hahmottaa kyselyn tuloksia. Lastenohjaajat toivoivat saavansa ne itselleen, jotta voisivat hyödyntää niitä toimintansa kehittämiseen. Lähetimme kaaviot heille sähköpostitse. Hyvää palautetta saimme myös tuokion kaavasta. Heille oli uutta PowerPoint-esityksen käyttäminen kerhon tai ryhmän ohjaamisen välineenä (Liite 4. PowerPoint-esitys). PowerPoint-esityksemme auttoi seuraamaan puhetta ja tuki tuokion kulkua. PowerPoint-esityksessä olleet avainsanat oli tarkoitettu helpottamaan muun muassa muistiin palauttamista siitä, mitä missäkin kohdassa tuokiota tehdään. Lisäksi oletimme sen helpottavan käsiteltävän teeman seuraamista.

8 EETTISET NÄKÖKULMAT JA LUOTETTAVUUS

Varmistimme opinnäytetyöprosessimme eettisyyden hakemalla tutkimuslupaa (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023, s. 10). Tutkimuslupaa haettiin ennen toiminnan toteutusta tai palautteen keruuta. Seurakunnalla ei ollut valmista tutkimuslupapohjaa, joten teimme pohjan itse mallintaen Diakonia ammattikorkeakoulun tutkimuslupapohjaa. Pyrimme sisällyttämään tutkimuslupapohjaan kaikki olennaiset asiat opinnäytetyömme kannalta. Tutkimusluvan avulla pyrimme myös rakentamaan luottamusta, yhteistä ymmärrystä sekä välittämään tarkoituksemme tehdä opinnäytetyöprosessi kaikkien osapuolten hyödyksi.

Eettisyyden toteutumiseksi turvasimme myös vastaajien anonymiteetin. Anonymiteetin varmistimme erillisellä palautekorilla, johon täytetty kyselypaperi palautettiin. Palautteet annettiin nimettömänä ja täyttäjällä sai valita itse paikan, jossa kyselyn täyttää. Täyttämisen jälkeen palautepaperi taitettiin ennen koriin laittamista. Toiminnan aikana vaihdoimme roolejamme niin, että palautekorin luona ei olisi sama henkilö avustamassa. Näin kaikki palautteen antaneet ja antamatta jättäneet eivät jäisi mieleemme. Kerroimme osallistujille palautteen jäävän täysin anonymiksi. Luimme myös palautteet vasta ohjelman päätyttyä. Anonymiteetin turvaamisella varmistimme myös sen, että emme käsittele osallistujien henkilötietoja, eivätkä palautteen antajat ole meidän tunnistettavissa. Tällä pyrimme toimimaan opinnäytetöiden eettisten suositusten mukaisesti (Lempinen & Raivo, 2020, s. 6–7)

Opinnäytetyömme luotettavuuden kannalta olennaista on ollut lähdekritiikki. Pyrimme käyttämään mahdollisimman tuoreita ja luotettavia aineistoja tietolähteinä. Tiedonhakuun käytimme hakupalvelu Finnaa, Kirkon julkaisut -sivustoa, Julkaria, SpringerOpen tietokantaa, yliopistojen julkaisuarkistoja ja Diakoniamattikorkeakoulun Ellibs- e-kirjakokoelmaa. Hakusanoina käytimme: ”arki”, ”attachment”, ”dialogi*”, ”family group”, ”family meal”, ”kasvatus”, ”kiintymys*”, ”maternal bonding”, ”osallisuus”, ”parenting”, ”perhe”, ”perhe vertaisuus”, ”perhe*”, ”ruokasuositus”, ”ryhmä*”, ”ryhmänohjaus”, ”varhainen vuorovaikutus”, ”vertaistuki” ja ”vertaisuus”. Perehdyimme koko opinnäytetyöprosessin aikana laajasti eri aineistoihin. Aiheemme monialaisuuden vuoksi pyrimme valitsemaan eri aineistoista käyttööme omien oppimisalojemme kannalta olennaisimmat asiat (Lempinen & Raivo, 2020, s. 16–17). Näin saimme luotua laajan tietopohjan pohjustamaan opinnäytetyön toimintatapoja. Käytimme sekä kotimaisia, että kansainvälisiä lähteitä tiedon luotettavuuden ja laadun takaamiseksi.

Toiminnassamme huomioimme omien alojemme kompetenssit. Pyrimme tiedostamaan oman tietomme rajallisuuden varhaiskasvatuksesta sekä kehityspsykologiasta. Olimme varautuneet vastaamaan mahdollisiin edellä mainituista aiheista vanhemmilta kumpuaviin kysymyksiin omien oppialojemme mahdollistaman tietämyksen mukaan. Pyrimme ottamaan huomioon toiminnassamme

Sosiaalialan ammattieettisissä ohjeissa mainitun luontevan ja aidon kohtaamisen tärkeyden (Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia, 2017, s. 52). Pyrimme myös toimimaan omana itsenämme ja tätä kautta edistämään dialogia vanhempien kanssa. Pohdimme omia henkilökohtaisia kokemuksiamme vanhemmuudesta. Läpi toiminnan tavoitteenamme oli tukea vanhempien subjektiivista – niin, että vanhemmat pystyisivät kokemaan olevansa aktiivisia toimijoita ja keskustelijoita. Subjektiivudella voidaan kuvata ihmisen aktiivista toimijuutta. (Mönkkönen, 2018, s. 125–127.)

Ohjelman alussa korostimme vanhemmille meidän, sekä koko ryhmän vaitiolovelvollisuutta. Näin pyrimme luomaan jokaiselle vanhemmalle turvallisen tilan jakaa omia kokemuksiaan. Luottamus on tärkeä elementti yhteisessä toiminnassa ja voi toimia myös ikään kuin liimana ryhmässä toimivien välillä (Hallamaa, 2017, s. 123). Olimme ennen tuokiota valmistelleet itsellemme toimintaperiaatteita, jos tilanne sitä vaatii. Näitä olivat esimerkiksi tarvittaessa yksittäisen henkilön puheen asiallinen rajaaminen, keskustelun laadun ja sävyn tarkkailu, muiden kunniotuksen korostaminen, sekä häiriötä aiheuttavan henkilön kanssa keskusteleminen. Olimme valmistautuneet myös toimimaan tilanteessa, jossa joku voi kokea voimakkaita tunteita, kuten ahdistusta kertaamalla, kuinka toimimme tilanteessa. Uskomme, että nämä toimet näkyvät tavassamme kohdata vanhempia sekä ohjata toimintaa.

Palautetta saimme suhteellisen paljon. Kyselyn täytti lähes jokainen toimintaan hieman pidempään osallistunut vanhempi (Liite 5. Palautekysely). Uskomme, että siihen vaikutti palautekyselyn lyhyt pituus, jonka tähden sen täyttämiseen ei kulunut paljoa aikaa. Valitsimme palautekyselylomakkeeseen vain seitsemän kysymystä, joista suurin osa oli asteikkoarviointeja. Asteikkoarviointit nopeuttavat lomakkeen täyttämistä. Vallin (2018, s. 82–83) mukaan liian pitkä lomake voi saada vastaajan luopumaan vastaamisesta ennen siihen tutustumista. Lomakkeen pituudessa otimme huomioon myös, että vastaajilla ei ole paljoa aikaa sen täyttöön oman lapsen ollessa vahdittavana samaan aikaan. Raine Vallin (2018, s. 82–83) mukaan liiallinen pituus myös aiheuttaa sen, että vastaaja vastaa viimeisiin kysymyksiin ilman perusteellista pohdintaa, jolloin kyselyn luotettavuus heikkenee.

Palautteiden luotettavuuteen pyrimme vaikuttamaan valitsemalla, että kyselyt täytettäisiin välittömästi ohjelman jälkeen. Kun tuokion tapahtumat ovat vielä tuoreessa muistissa, on palautetta helpompi antaa. Ennen lukkoon lyötyä toimintasuunnitelmaa, jossa meillä olisi ollut kolme toteutuskertaa, ajatuksemme oli, että palautteet annettaisiin vasta kolmannella kerralla. Osa kokemuksesta olisi jo voinut unohtua, kun siitä olisi jo yli viikko aikaa. Uskomme myös, että se, kuinka pyrimme luomaan turvallisen tilan osallistujille vaikuttaa palautekyselyn luotettavuuteen positiivisesti.

Negatiivisesti palautekyselyn luotettavuuteen saattaa vaikuttaa meidän paikallaolomme sen täyttämisen aikana. Pyrimme antamaan jokaiselle vanhemmalle rauhan kyselyn täyttämiseksi, mutta emme voi tietää oliko samassa huoneessa oleminen jo riittävä tekijä paineiden aiheuttamiseksi. Voisimme kuvitella, että vanhemmat haluavat vastata positiivisemmin kyselyyn, kun olemme läsnä huoneessa. Tämän lisäksi kiire täyttämässä voi vaikuttaa negatiivisesti palautekyselyn luotettavuuteen. Kiireessä kyselyyn vastaaja ei pohdi vastaustaan perusteellisesti. (Valli, 2018, s. 83–84)

9 POHDINTA

9.1 Prosessin ja toteutuksen pohdinta

Ryhmätoimintamme toteutui toiminnallisena keskusteluryhmätuokiona, missä pureudutaan varhaisen vuorovaikutuksen käsitteen avaamiseen, oman vuorovaikutuksen reflektioon ja kehittämiseen. Jäimme pohtimaan sitä, millä tavoin totuuksemme tavoitteet ja tarkoitus toteutuivat. Tarkoituksemme oli luoda dialogiseen keskusteluun ja vertaisuuteen perustuva toiminnallinen keskusteluryhmä. Keskusteluryhmässä oli tarkoitus pureutua varhaisen vuorovaikutuksen käsitteen avaamiseen, oman vuorovaikutuksen reflektioon ja kehittämiseen.

Ymmärsimme, että olisi haastavaa varmistaa, olemmeko todella lisänneet vanhempien tietämystä ja ymmärrystä käsitelystä aiheesta. Tämän vuoksi emme pysty tekemään päätelmiä siitä, kuinka tehokkaasti tämä opinnäytetyön tarkoitus on täytetty. Samalla on hankalaa arvioida, kuinka syvällistä itsereflektiota vanhemmat ovat tehneet. Vaikka vanhemmat jakoivat kokemuksiaan toteutuksessa, suorien päätelmien tekeminen on mahdotonta.

Tavoitteemme opinnäytetyössä oli tarjota hyötyä seurakunnalle uudeltaisesta ryhmätoimintamallista ja palautekyselyn tuloksista. Muita tavoitteita oli vanhempien tiedon ja ymmärryksen lisääminen varhaisen vuorovaikutuksen merkityksestä ja vanhempien kannustaminen yhteiseen tekemiseen ja läsnäoloon lastensa kanssa. Jälkimmäisen tavoitteen toteutumista on edellä mainitusti haastava arvioida, mutta seurakunnan palautteesta päätellen onnistuimme tarjoamaan heille hyödyllistä informaatiota.

Emme olleet asettaneet tavoitteessamme rajaa sille, kuinka paljon haluamme vanhempien ymmärryksen varhaisesta vuorovaikutuksesta lisääntyvän. Sen mittaaminen olisi vaatinut lisätoimenpiteitä ja aikaa vanhemmilta. Emme myöskään kokeneet tiedon olevan tässä kohtaa olennaista yhteistyötahollemme. Kokeilimme kuitenkin uutta toimintatapaa, jolla perhekerhoa voitaisi tulevaisuudessa toteuttaa. Vaikka tällainen toimintatapa Vuosaaren perhekerholaisilla vaikutti olevan toimiva, emme voi tehdä suoraviivaisia päätelmiä siitä, toimisiko se kaikkialla. Varhainen vuorovaikutus -aiheena vaikutti olevan saamamme palautteen mukaan monelle merkityksellinen ja tämä näytti myös toimivan ikään kuin ponnahduslautana muiden vanhemmuutta ja varhaislapsuutta koskevien aiheiden toivomiselle.

Omien kokemusiemme jakaminen loi mielestämme pohjaa yhteisen ymmärryksen rakentumiselle. Koemme, että yhteiset samankaltaiset kokemukset lisäsivät vertaisuutta ja näin vähensivät asiantuntija–asiakas-asetelmaa. Asiantuntija–asiakas-asetelma ei olisi ollut tavoittelemamme dialogisuuden mukaista. Yhteisten kokemusten jakaminen ja sitä kautta yhteiset aiheet lisäsivät mielestämme ymmärrystä itsemme ja osallistujien välillä. Lisäksi pystyimme ennakoimaan tilanteita ja ottamaan huomioon asioita, joita ei välttämättä olisi ymmärtänyt, jos ei

olisi kokemusta lasten hoidosta. Tällaisia asioita olivat muun muassa vanhemman avustaminen lapsen kanssa vanhemman täyttäessä palautekyselyä tai lelujen piilottaminen, jos lapset eivät jaksaisi keskittyä. Mielestämme myös se, että yhdellä meistä ei ollut lapsia, tasapainotti ryhmädynamiikkaa ja vahvisti ammatillisuutta ryhmän vetämisessä.

Toteutuksemme toiminnallinen osuus taikataikinan kanssa oli mielestämme onnistunut ja merkityksellinen. Ryhmän sisällä tapahtuvan toiminnallisuuden on katsottu mahdollistavan yhteisten kokemusten vaihtamista ja tuottavan parhaimmillaan reflektiota sekä auttavan tunteiden ja tapahtumien sanottamisessa (Isola ym., 2017, s. 26–35). Elämän leivän leipominen veti kerholaisia puoleensa, niin lapsia kuin vanhempiakin. Perhekerhon ohjaajien aktiivisuus tuki suunnitellamme toimintaa, ohjaajien ohjatessa liukuvasti saapuvia kerholaisia toimintaamme. Liukuva saapuminen paikalle saattoi vaikeuttaa keskusteluaiheemme syvällisempää käsittelyä. Mielestämme aiheen pintapuolisempi käsittely oli parempi vaihtoehto, sillä keskusteluryhmän toteutuskertoja oli vain yksi. Liukuvan saapumisen sekä toteutuskertojen vähyyden vuoksi suunnittelimme PowerPointiat lyhyiksi ja tiiviiksi (Liite 4. PowerPoint-esitys).

Saadun palautteen ja yhteisen reflektiomme perusteella pohdimme, olisiko ollut parempi toteuttaa ohjattu keskustelu ennen Elämän leivän leipomisen aloitusta. Tämä olisi voinut antaa enemmän tilaa vanhempien kuulemiselle ja tarpeisiin vastaamiselle. Siitä huolimatta, että olimme valinneet pintapuolisen lähestymistavan aiheeseen – mielestämme siihen orientoituminen oli haastavampaa yhdessä touhuamisen lomassa. Jäimme kuitenkin pohtimaan, olisivatko kerholaiset hyötäneet perusteellisemmasta lähestymistavasta varhaisen vuorovaikutuksen aiheeseen. Perusteellisempi käsittely vaatisi kuitenkin sen, että vanhemmat saisivat keskittyä keskusteluun ja lapsilla olisi tuon aikaa mielekästä tekemistä mahdollisesti toisessa tilassa. Kerholaisten iän puolesta näiden hetkien tulisi olla riittävän lyhyitä.

Saamamme palaute herätti myös keskustelua meidän sekä Vuosaaren perhekerhon ohjaajien välillä. Pohdimme yhdessä ohjaajien kanssa, voisivatko he hyödyntää toteutuksemme tuloksia tulevana syksynä perhekerhon ohjelmassa.

Mietimme ohjaajien kanssa mahdollisuutta esimerkiksi perhekerhon yhteydessä toimiviin vanhempainvartteihin. Vanhempainvarttien aikana ohjaajat hoitaisivat lapsia ja vanhemmat saisivat keskustella valitsemistaan aiheista, mikä mahdollistaisi myös aiheiden syvällisemmän käsittelyn. Perhekerhon ohjaajat voivat hyödyntää palautekyselyssämme esille tulleita kerholaisten ehdottamia aiheita. Pohdimme myös sitä, olisivatko vanhempainvartit mahdollisesti ohjattuja tai ryhmäläisten itseohjaamia keskusteluja. Itseohjautuvuutta puoltaisi Kirkon Ovet auki -strategian kumppanuuslähtöinen ajattelu työntekijästä toiminnan mahdollistajana (Suomen ev.lut. kirkko, 2020, s. 9). Näin toteutuisi myös omaehtoisen toimijuuden edistäminen (Suomen ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutuksen verkosto, 2023, s. 2).

Mielestämme opinnäytetyömme tuloksia voisi hyödyntää myös muissa seurakunnissa. Saadun palautteen sekä tutkitun tiedon valossa vanhemmat kaipaavat vertaisuutta sekä lisää tietoa varhaiskasvatukseen liittyvistä aiheista (Sourander, 2021, s. 81–84). Yksi tärkeimmistä tietolähteistä kehittämistyössämme ovat palautekyselyn tarjoamat vastaukset. Panostimme siihen, että mahdollisimman moni osallistuja ehtisi täyttää palautelomakkeen. Saamamme palaute oli erityisen arvokasta myös yhteistyötahollemme tulevan syksyn perhekerhojen valmistelun osalta. Palautekyselyllä toteutimme Lapsivaikutusten arviointia eli LAVA:a, joka tukee lapsi- ja perhemyönteisen seurakunnan toteutumista. Toteutuksen jälkeinen yhteinen reflektio Vuosaaren seurakunnan perhekerhon ohjaajien kanssa oli erityisen tärkeää.

9.2 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyömme toteutukset Vuosaaren perhekerhossa vaativat meiltä vuorovaikutusosaamista sekä jatkuvaa itsereflektiota. Reflektoimme omia ennakkokäsityksiämme ja pohdimme sitä, millä tavoin dialogi voisi toteutuksessamme toimia parhaalla mahdollisella tavalla. Yhteisen ymmärryksen rakentumiseksi oli aidosti kiinnostuttava perhekerholaisten tilanteesta sekä käydä läpi mahdollisia asiantuntijavaltaan liittyviä asetelmia. Dialogisuuteen ja vuorovaikutusosaamiseen liittyy huomaamatonta valtaa (Raatikainen ym., 2020, s. 133). Toiminnassamme

edellä mainittu valta oli näkyvässä muun muassa aiheen valinnassa sekä keskustelun alustuksessa. Toisaalta mielestämme tämänkaltaisen valta oli kuitenkin toteutuksemme kannalta hyvä, sillä saimme yhdistettyä arjen kysymykset myös hartauteen sopivalla tavalla.

Ammatillisen kasvumme kannalta opinnäytetyöprosessi suunnitteluineen, toteutuksineen sekä kirjoitusvaiheineen oli erityisen tärkeää. Opimme paljon uutta lähdemateriaalin kautta ja kehityimme vähitellen myös tiedonhaussa. Opimme uutta myös itsestämme ammattilaisina. Huomasimme prosessin aikana uudenlaisen toiminnan järjestämisen vaativan myös ammattilaisilta huolellista suunnittelua sekä tiivistä yhteistyötä kaikkien toimijoiden kesken. Ymmärsimme myös avoimen – matalan kynnyksen – toiminnan ohjauksen tarvitsevan hyvin joustavaa työtettä ja ryhmän kulku saattaa olla ennalta-arvaamatonta. Kuitenkin huolellinen suunnittelu ja perusteellinen lähdemateriaaliin tutustuminen mahdollisti joustavan toimimisen.

Palautekeskustelu ja yhteydenpito Vuosaaren seurakunnan perhekerhon ohjaajien kanssa oli oman oppimisemme sekä ammatti-identiteettimme kannalta arvokasta. Kehityimme tulevana ammattilaisina muun muassa paineensietokyvyn, joustavuuden, ryhmäohjauksen sekä innovoimisen osa-alueilla. Saimme kokemusta uuden ryhmän perustamisesta ja sellaisen organisoimisesta. Ammatti-identiteetin kasvua tapahtuu usein erilaisissa ohjaus-, reflektio- ja palautetilanteissa (Raatikainen ym., 2020, s. 37). Sosiaalialan asiakastyöosaamiselle on myös keskeistä oman toiminnan kriittinen reflektio (Suomen ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutuksen verkosto, 2023, s. 2). Läpi opinnäytetyöprosessin pohdimme toimintaamme kriittisesti. Kriittinen tarkastelu näkyi erityisesti toiminnallisen keskusteluryhmän toteutuksen suunnittelussa sekä opinnäytetyömme eettisyyttä ja luotettavuutta pohtiessa.

Kirkon ammattien yhteisen ydinosaamiskuvauksen (2020) mukaan esimerkiksi tarvelähtöinen suunnittelu sekä strategiset tavoitteet ovat tärkeää osaamista kirkonalalla. Opimme opinnäytetyöprosessimme aikana tarvelähtöisempään työskentelyyn meidän ja yhteistyötahon välisen tiiviin yhteydenpidon avulla. Otimme erityisesti huomioon opinnäytetyömme toteutuspaikan eli Suomen evankelis-

luterilaisen seurakunnan. Tästä syystä pyrimme toteuttamaan toimintaa kirkon Ovet auki -strategiaa mukaillen. Sisällyitimme toteutukseemme myös kirkon perustehtävään liittyviä asioita, kuten kirkon mission, hartauden muodossa. Hartauksessa tuli esiin esimerkiksi diakoniatyössä ilmeinen kyky liittää arjen kysymyksiä osaksi hartauselämää (Diakonian viranhaltijan ydinosaamiskuvaus, 2020). Jakamalla omia kokemuksia vanhemmuudesta ryhmässä toteutimme myös kirkon ammattien ydinosaamiskuvauksen kirkon työntekijöiltä vaatimaa avoimuutta. (Kirkon ammattien yhteinen ydinosaamiskuvaus, 2020.)

Käytimme keskinäisissä valmisteluissa sekä pohdinnoissamme osaamista, mikä oli kertynyt opintojen aikana omilta oppimisaloiltamme. Tieteelliseltä kannalta palautelomakkeen luominen sekä opinnäytetyön teoreettisen pohjan kokoaminen olivat meille ammatillisuuttamme kehittäviä kohtia. Nuorisotyönohjaajan näkökulma tuli toteutuksessamme esiin erityisesti tavassa työskennellä perheiden kanssa sekä ryhmien ohjausosaamisessa (Nuorisotyönohjaajan ydinosaamiskuvaus, 2020). Perheiden kohtaamisessa pyrimme diakoniatyölle ominaiseen kokonaisvaltaiseen kohtaamiseen (Diakonian viranhaltijan ydinosaamiskuvaus, 2020). Opinnäytetyömme toteutuksella pyrimme myös yhteisöllisyyden vahvistamiseen, mikä on nähty osallisuutta edistävän diakoniatyön mahdollisuutena (Huhanntti & Wallenius, 2022, s. 89).

Tärkeintä opinnäytetyössämme oli kohdata vanhemmat ja lapset. Näin toimimme sosiaalialan asiakastyön osaamisen mukaisella hyvinvointia edistävällä sekä varhaisen tuen työotteella (Suomen ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutuksen verkosto, 2023, s. 2). Halusimme olla tasavertaisia ja jakaa heidän kanssaan omia kokemuksiamme vanhemmuudesta. Näin menettelemällä pyrimme dialogisuuteen, joka on kirkon ammateissa tärkeää (Kirkon yhteinen ydinosaamiskuvaus, 2020). Toisaalta dialoginen vuorovaikutus on myös tärkeä osa sosiaalialan asiakastyötä (Suomen ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutuksen verkosto, 2023, s. 2). Tämän kaltainen kohtaaminen loi selkeästi turvallisempaa ja tasavertaisempaa ilmapiiriä toteutukseemme edetessä. Raatikaisen ym. (2020, s.131) mukaan dialogi on hyvä menetelmä ryhmätilanteisiin yhteisen tiedon tuottamiseksi.

9.3 Jatkokehittäminen

Vanhemmat vaikuttivat innostuneilta uudelta toiminnasta. Saamistamme palautteista nousi myös esiin vanhempien tarve keskustelulle. Perhekerhon yhteydessä vanhemmille voisi järjestää aikaa yhteiselle keskustelulle. Vanhemmuutta käsittelevä keskusteluryhmä voisi jatkua sellaisenaan tai se voisi olla esimerkiksi itseohjautuva ryhmä perhekerhon yhteydessä. Mielestämme tärkeintä ennen kaikkea olisi kuulla vanhempia, millaista toimintaa he itse haluaisivat. Jäimme pohtimaan sitä, millä tavoin vanhempien toiveet saataisiin mahdollisimman asiakaslähtöisesti huomioiduksi. Olisiko esimerkiksi viikoittainen palautekysely tarpeen. Palautekyselyyn seurakunta voisi ehdottaa myös itse jonkinlaista toimintaa. Voisiko Innokylän (i.a.) ideointipuuta hyödyntää sovellettuna avoimen perhekerhon toiminnassa. Ideointipuu voisi olla kartongista leikattu puu seinällä, johon perhekerholaiset saisivat esimerkiksi lähtiessään kirjoittaa toiveitaan post-it lapulle ja kiinnittää puuhun. Palautteen ja ideat voisi antaa anonyyminä ja post-it lappu saattaisi olla helpompaa kuin palautekyselyn täyttäminen.

Yhteenvedon opinnäytetyöstämme voisi todeta, että paitsi Vuosaaren seurakunnalla, myös muiden seurakuntien perhetyössä voisi olla tarvetta vanhemmuutta sekä varhaislapsuutta käsitteleville keskusteluryhmille. Palautekyselyn perusteella vanhemmat kaipaavat ohjattua keskustelua, jossa voisi olla tapaamiskerroilla vaihtuvia teemoja. Matalankynnyksen ryhmät, joita seurakunta tarjoaa, ovat täydellisiä tiloja vertaisuuden syntymiselle. Vertaisuuden muodostumista perheiden ohjattujen keskusteluryhmien seurauksena voisi tutkia laajemmin. Opinnäytetyömme tuokio oli myös vain yksi esimerkki siitä, millaista toiminnallista keskusteluryhmää voi ohjata. Opinnäytetyön seuraava kehityssuunta voisi olla, että siitä kehitetään useamman tuokion sarja, jossa käsiteltäisiin aina uutta aihetta vanhempien toiveiden mukaisesti. Sarjan toimintaosuus voisi esimerkiksi mukailla kirkkovuosikalenterin päiviä.

LÄHTEET

- Aitlahti, K., Enckell, P., Heikkinen, J., Joensuu, J., Nummela, I., Mäkelä, M., Paananen, T., Pettinen, S.-A., Rentola, H.-M., Rohkimainen, T., Sanden, M., Strömberg, J.-E., Tuominen, M., Valtonen, M., & Viikilä, J. (2019). *Perhelähtöisen seurakunnan suuntaviivat*. Kirkkohallitus. Saatavilla 22.4.2023 <https://julkaisut.evl.fi/catalog/Tutkimukset%20ja%20julkaisut/r/4164>
- Diakonian viranhaltijan ydinosaamiskuvaus. (21.4.2020). Teoksessa *Kirkon ammattien ydinosaamiskuvaukset*. Kirkkohallitus. Saatavilla 23.4.2023 <https://kirkonydinosaaminen.fi/diakonian-viranhaltija.html>
- Hallamaa, J. (2017). *Yhdessä toimimisen etiikka*. Gaudeamus.
- Helsingin kaupunki. (i.a.). *Vuosaaren perhekeskus*. Saatavilla 3.5.2023 <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lasten-ja-perheiden-palvelut/perhekeskukset/vuosaaren-perhekeskus>
- Helsingin kaupunki. (i.a.). *Vuosaaren perhekeskus*. Saatavilla 3.5.2023 <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lasten-ja-perheiden-palvelut/perhekeskukset/vuosaaren-perhekeskus>
- Helsingin seurakuntayhtymä. (15.2.2022). *Jäsentietojen vuositilasto 2022*. Helsingin seurakuntayhtymä. Saatavilla 20.4.2023 https://www.helsinginseurakunnat.fi/material/attachments/YFwVYe7jc/hsrky_jasentietojen_vuositilasto_2022.pdf
- Helsingin seurakuntayhtymä. (15.2.2022). *Jäsentietojen vuositilasto 2022*. Helsingin seurakuntayhtymä. Saatavilla 20.4.2023 https://www.helsinginseurakunnat.fi/material/attachments/YFwVYe7jc/hsrky_jasentietojen_vuositilasto_2022.pdf
- Helsingin varhaiskasvatus. (i.a.-a). *Leikkipuisto Lohikäärmepuisto*. Saatavilla 20.4.2023 <https://www.hel.fi/varhaiskasvatus/fi/leikkipuistotjaperhetalot/lohikaarmepuisto/lohikaarmepuisto>
- Helsingin varhaiskasvatus. (i.a.-b). *Perhetalo Kajuutta*. Saatavilla 2.5.2023 <https://www.hel.fi/varhaiskasvatus/fi/leikkipuistotjaperhetalot/kajuutta/>

- Hokkanen, L. (2014). *Autetuksi tuleminen: valtaistavan sosiaalisen asianajon edellyttämät toimijuudet* [Väitöskirja, Lapin yliopisto].
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-484-730-8>
- Huhanantti, S., & Wallenius, V. (2022). *Diakonia. Nyt: Näkökulmia vaikuttavaan auttamistyöhön*. Kirjapaja.
- Innokylä. (i.a.). *Ideointipuu*. Saatavilla 1.8.2023 <https://innokyla.fi/fi/tyokalut/ideointipuu-brainstorming-tree>
- Isola, A., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S., & Keto-Tokoi, A. (2017). *Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa*. (Työpaperi 33/2017). Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvointin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-917-0>
- Jääskeläinen, L. (2022). *Ryhmä toimivaksi: Helppoja harjoituksia ryhmäytymiseen*. PS-kustannus.
- Kaartti, N., & Korvela, P. (2014). Aika- ja perhekäsitykset ruuhkavuosien määrittäjänä. Teoksessa P. Korvela & T. Tuomi-Gröhn (toim.), *Arjen rakentuminen ja rytmit perhe-elämän käännekohtissa* (s. 146–167). Kuluttajatutkimuskeskus.
- Kirkko Helsingissä. (i.a.-a). *Vuosaaren seurakunta*. Saatavilla 20.4.2023 <https://www.helsinginseurakunnat.fi/vuosaarensuurakunta.html.stx>
- Kirkkovoosikalenteri (i.a.). *4. paastonajan sunnuntai*. Saatavilla 23.4.2023 <https://www.kirkkovoosikalenteri.fi/kalenteripaiva/tiistai-21-3-2023/>
- Kirkon ammattien yhteinen ydinosaamiskuvaus. (21.4.2020). Teoksessa *Kirkon ammattien ydinosaamiskuvaukset*. Kirkkohallitus. Saatavilla 23.4.2023 <https://kirkonydinosaaminen.fi/yhteinen-ydinosaaminen.html>
- Kirkon ammattien yhteinen ydinosaamiskuvaus. (21.4.2020). Teoksessa *Kirkon ammattien ydinosaamiskuvaukset*. Kirkkohallitus. Saatavilla 23.4.2023 <https://kirkonydinosaaminen.fi/yhteinen-ydinosaaminen.html>
- Kokkonen, J. (toim.). (2018). *Kirkon kasvatus vuonna 2030, Kristillisen uskon välittymisen haasteita ja mahdollisuuksia*. (Suomen ev.lut. kirkon julkaisuja 74, Kirkko ja toiminta). Kirkkohallitus. Saatavilla 22.4.2023 <https://julkaisut.evl.fi/catalog/Tutkimukset%20ja%20julkaisut/r/4159>

- Korvela, P., & Rönkä, A. (2014). Arkielämä näkökulmana perheeseen. Teoksessa R. Jallinoja, H. Hurme, & K. Jokinen (toim.), *Perhetutkimuksen suuntauksia* (s. 192–214). Gaudeamus.
- Korvela, P., & Tuomi-Gröhn, T. (2014). *Arjen rakentuminen ja rytmit perhe-elämän käännekohdissa*. Kuluttajatutkimuskeskus.
- L 738/2022. Työturvallisuuslaki 23.8.2002/738 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020738#L2P8>
- Lempinen, P., & Raivo, P. (2020). *Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset*. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. Saatavilla 2.8.2023 <https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULU-JEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf? t=1578480382>
- Martikainen, J., & Vatanen, O. (2019). *Kirkkovoosi ja sen pyhien tunnuskuvat*. Kirkkohallitus. Saatavilla 23.4.2023 <https://julkaisut.evl.fi/catalog/Tutkimukset%20ja%20julkaisut/r/4162>
- Mikkonen, I., & Saarinen, A. (2018). *Vertaistuki sosiaali- ja terveysalalla*. Tietosanoma.
- Mortazavizadeh, Z., Göllner, L., & Forstmeier, S. (2022). Emotional competence, attachment, and parenting styles in children and parents. *Psicologia: Reflexão e Crítica*, 35(6), 1–12. <https://doi.org/10.1186/s41155-022-00208-0>
- MyHelsinki. (i.a.). *Vuosaari*. MyHelsinki. Saatavilla 20.4.2023 <https://www.myhelsinki.fi/fi/n%C3%A4e-ja-koe/naapurustot/it%C3%A4iset-naapurustot/vuosaari>
- Mäki, N., & Sinkko, H. (2022). *Helsingin väestö vuodenvaihteessa 2021/2022 ja väestönmuutokset vuonna 2021*. (Tilastoja 2022:7). Helsingin kaupunki. Saatavilla 3.5.2023 https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/23_01_10_Tilastoja_7_Maki_Sinkko.pdf
- Mönkkönen, K. (2018). *Vuorovaikutus asiakastyössä: Asiakkaan kohtaaminen sosiaali- ja terveysalalla*. Gaudeamus.
- Nuorisotyönohjaajan ydinosaamiskuvaus. (21.4.2020). Teoksessa *Kirkon ammattien ydinosaamiskuvaukset*. Kirkkohallitus. Saatavilla 23.4.2023 <https://kirkonydinosaaminen.fi/nuorisotyönohjaaja.html>

- Nuorisotyönohjaajan ydinosaamiskuvaus. (21.4.2020). Teoksessa *Kirkon ammattien ydinosaamiskuvaukset*. Kirkkohallitus. Saatavilla 23.4.2023 <https://kirkonydinosaaminen.fi/nuorisotyönohjaaja.html>
- Nurmi, J., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L., & Ruoppila, I. (2018). *Ihmisen psykologinen kehitys* (7. p.). WSOY.
- Oikeusrekisterikeskus. (16.5.2020). *Rikostaustaote lasten kanssa toimimiseen*. Saatavilla 1.9.2023 <https://www.oikeusrekisterikeskus.fi/fi/index/palvelut/rikosrekisteriote/rikostaustaotelastenkanssatoimimiseen.html>
- Ojell, R. & Kokkonen, J. (2022). *Jokainen on tärkeä*. (Suomen ev.lut. kirkon julkaisuja 128, Kirkko ja toiminta). Kirkkohallitus. Saatavilla 1.9.2023 <https://julkaisut.evl.fi/catalog/Tutkimukset%20ja%20julkaisut/r/4331/viewmode=infoview/gsr=Lava>
- Opetushallitus. (2023). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022*. (Määräykset ja ohjeet 2022:2a). Opetushallitus. <https://www.oph.fi/fi/ti-lastot-ja-julkaisut/julkaisut/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteet-2022>
- Plotka, R., & A. Busch-Rossnagel, N. (2018). The role of length of maternity leave in supporting mother–child interactions and attachment security among American mothers and their infants. *International Journal of Child Care and Education Policy volume*, 12(2), 1–18. <https://doi.org/10.1186/s40723-018-0041-6>
- Raamattu*. (1992). Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Kirjapaja.
- Raatikainen, E., Rahikka, A., Saarnio, T., Vepsä, P., & Hyvärinen, H. (2020). *Ammattina sosionomi* (3.–4. p.). Sanoma Pro Oy.
- Rusanen, E., Lahikainen, A.R., & Vierikko, E. (2022). A Longitudinal Study of Maternal Postnatal Bonding and Psychosocial Factors that Contribute to Social-Emotional Development. *Child Psychiatry & Human Development*, 1-13. <https://doi.org/10.1007/s10578-022-01398-5>
- Safwat, R.F., & Sheikhan, A.R. (2014). Effect of parent interaction on language development in children. *The Egyptian Journal of Otolaryngology* 30, 255–263. <https://doi.org/10.4103/1012-5574.138488>

- Seinäjoen seurakunta (i.a.) *Askartele taikataikina*. Saatavilla 23.4.2023
<https://www.seinajoenseurakunta.fi/lapset-ja-perheet/askartele-taikataikina>
- Sinkkonen, J. (2018). *Kiintymyssuhteet elämänkaareissa* (1. painos.). Duodecim.
- Skeer, M.R., Yantsides, K.E., Eliasziw, M., Tracy, R.M., Carlton-Smith, R.A., & Spirito, A. (2016). Sociodemographic characteristics associated with frequency and duration of eating family meals: a cross-sectional analysis. *SpringerPlus*, 5(2062), 1–8.
<https://doi.org/10.1186/s40064-016-3739-3>
- Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia. (2017). *Arki, arvot ja etiikka: sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet*. Saatavilla 26.4.2023 <https://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/>
- Sourander, J. Laakso, M-L., & Kalland, M. (2021) Mentalization-based Families First Group Intervention for First-Time Parents: Parents' Perspective. *Journal of Infant, Child, and Adolescent Psychotherapy*, 20(1), 77–90. <https://doi.org/10.1080/15289168.2021.1872148>
- Storvik-Sydänmaa, S., Tervajärvi, L., & Hammar, A-M. (2019). *Lapsen ja perheen hoitotyö*. Sanoma Pro.
- Suomen ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutuksen verkosto. (2023). *Sosionomi AMK-tutkinnon kompetenssit*. SOAMK. Saatavilla 3.5.2023 <https://www.sosiaalialanamkverkosto.fi/wp-content/uploads/2023/04/SOSIAALIALAN-AMMATTIKORKEAKOULUTUKSEN-KOMPETENSSIT-2023.pdf>
- Suomen ev.lut. kirkko. (2015). *Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa*. (Suomen ev.lut. kirkon julkaisuja 21, Kirkko ja toiminta). Kirkkohallitus. Saatavilla 1.9.2023 <https://julkaisut.evl.fi/catalog/Tutkimukset%20ja%20julkaisut/r/1561/viewmode=infoview/qsr=Lapsivaikutusten>
- Suomen ev.lut. kirkko. (2020). *Ovet auki: Suomen evankelis-luterilaisen kirkon strategia vuoteen 2026*. (Suomen ev.lut. kirkon julkaisuja 89, Kirkko ja toiminta). Kirkkohallitus. Saatavilla 23.4.2023 <https://julkaisut.evl.fi/catalog/Tutkimukset%20ja%20julkaisut/r/4239>

- Suomen ev.lut. kirkko. (i.a.-a). *Varhaiskasvatus*. Saatavilla 22.4.2023
<https://evl.fi/plus/seurakuntaelama/kasvatus/varhaiskasvatus>
- Suomen ev.lut. kirkko. (i.a.-b). *Perhekerho*. Saatavilla 22.4.2023
<https://evl.fi/plus/seurakuntaelama/kasvatus/varhaiskasvatus/perhekerho>
- Suomen ev.lut. kirkko. (i.a.-c). *Työskentelyohjeet ryhmien vetäjille*. Saatavilla 24.8.2023 <https://evl.fi/plus/yhteiskunta-ja-kirkko/sosiaali- ja- lietiikka/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuus/nakymattomat-rajat/ohjeet>
- Suomen ev.lut. kirkko. (i.a.-d) *Vapaaehtoistoimintaa säätelevät lait ja normit*. Saatavilla 28.8.2023 <https://evl.fi/plus/seurakuntaelama/vapaaehtoistoiminta/vapaaehtoistoimintaa-saatelevat-lait-ja-normit>
- Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos. (2019). *Syödään yhdessä: Ruokasuositukset lapsiperheille* (2. uud. p.). Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-254-3>
- Tirkkonen, T. (2015). *Early attachment, mental well-being, and development of Finnish children at preschool age: twinship — risk or opportunity?* [Väitöskirja, Oulun yliopisto]. (Acta Universitatis Ouluensis. D, Medica, 1322). <http://urn.fi/urn:isbn:9789526209845>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2023). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa: Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023* (1. p.). Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Saatavilla 2.8.2023 https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf
- Valli, R. (toim.). (2018). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1*. PS-kustannus.
- Vehviläinen, S. (2020). *Ohjaustyön opas: Yhteistyössä kohti toimijuutta* (4. korjattu p.). Gaudeamus.

LIITE 1. Toiminnanjäsenitys

Toiminnan nimi	Elämän leipää ja keskustelua varhaisesta vuorovaikutuksesta
Henkilöstö	Noin 10 vanhempaa ja noin 0–2-vuotiaat lapset
Henkilöstön osallistajat	Kaksi sosionomi (AMK), diakoniatyö -opiskelijaa Yksi sosionomi (AMK), kirkon nuorisotyö -opiskelija
Tavoitteet	<p>Vuorovaikutus lapsen ja vanhemman välillä tärkeää. Lapselle tärkeää vanhemman aika ja kokemus siitä, että vanhempi nauttii lapsen kanssa yhdessäolosta.</p> <p><u>Tavoitteita ovat:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Vanhempi vuorovaikutuksessa lapsensa kanssa • Yhdessä tekeminen • Ryhmä ja sen mahdollistama vertaistuki • Yhdessä kokoontuminen erilliseen tilaan • Keskustelua myös vanhempien välillä • Toiminnasta saadun palautteen hyödynnettävyys myöhemmässä seurakunnan toiminnassa
Käytettävä aika	Alustus 5–10 min, Elämän leivän leipominen 10–20 min
Menetelmät	Taikataikina Mahdollisia muotteja, kaulimia Mahdollisten pöytien tai lattian suojaus, jos tarpeen
Valmistelut	<p>Taikataikina valmistetaan kotonamme edellisenä päivänä tai ajoissa ennen aamuperhekerhon alkua. Valosta varattu sohvatila käyttöömme.</p> <p>Sohvat siirretään reunoille, myös mahdollisten kaappien ja lipastojen eteen, jotta taaperot eivät availle kaappeja ja kiipeile tai aiheuta itselleen vaaraa. Vanhemmat voivat keskittyä paremmin, kun ei ole jatkuvaa huolta oman lapsen turvallisuudesta.</p> <p>Tila mahdollisimman yksinkertaiseksi niin, että vauvat ja taaperot eivät ”häiriinny” ylimääräisistä esineistä tilassa.</p>
Tuokion sisältö	Tuokion vaiheet

<p>Tuokion sisältö</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Siirtymä yhteisestä aamupiiristä sohvatilaan 2. Lyhyt esittelykierron 3. Lyhyt hartaus 4. Tehtävän ja tarkoituksen selostus, keskeisiä asioita varhaisesta vuorovaikutuksesta 5. Lyhyt keskustelun avaus vuorovaikutuksen tarkoituksesta 6. Ohjeistus ja toteutus 7. Keskustelua mahdollisesti toiminnan rinnalla varhaisen vuorovaikutus -aiheesta 8. Leivät uuniin 9. Kiitokset ja palautelomakkeiden täyttö, autamme vanhempia tässä esim. hoidamme lapsia sillä aikaa 10. Heipat! <p>Vanhempi voi esimerkiksi kaulita ”elämän leivän” ja painaa taaperon jalan tai käden jälki taikinaan.</p> <p>Tiivistys varhaisesta vuorovaikutuksesta. Kerromme mitä se tarkoittaa lyhyesti ja ytimekkäästi.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pääpaino yhdessä olossa • Yhdessä ruokailun näkökulmaa • Luottamuksen kokemus, arki • Vanhemman ja lapsen välinen viestintä; kosketus, katse yms. • Perusturvallisuus
<p>Huomioitavaa</p>	<p>Jos lapset eivät jaksakaan keskittyä leipomiseen, varalle leluläättikkö piiloon sohvien taakse (ei kuitenkaan esillä, jotta taaperoiden huomio ei kiinnittyisi heti siihen).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Otamme huomioon sen, jos rakenne ei toteudu esimerkiksi lasten halutessa leikkiä itsenäisemmin • Tuokion rakenne voi vaihtua perheiden päivärytmin vuoksi esimerkiksi päiväuni- tai ruoka-aika • Olemme itse perillä sekä kiinnostuneita aiheesta ja valmiita keskustelemaan siitä vanhempien kanssa joustavasti • Esitämme itse keskustelun avauksia • Nämä voivat olla esimerkkejä omasta elämästä tai muita koettuja tilanteita vuorovaikutuksesta • Valmistaudumme siihen, että paikalle tulee vanhempia pieni määrä tai päinvastoin – enemmän kuin 10
<p>Eettiset kysymykset</p>	<p>Vaitiolovelvollisuus ja sen korostaminen toiminnassa.</p>

<p>Eettiset kysymykset</p>	<p>Lähimmäisen rakkaus. Kristilliset arvot, muiden kunnioitus keskiössä. Kristilliset elementit, mutta kunnioitetaan muiden vakaumusta. Ohjaamme keskustelua rakentavasti kaikkien mielipiteet ja ajatukset huomioon ottaen.</p> <p>Ei mennä omien kompetenssiemme yli.</p> <p>Ei analysoida osallistujia henkilökohtaisella tasolla. Muistetaan arvokas kohtaaminen. Ei syyllistävyttä tai häpäisyä.</p>
<p>Elämän leipä</p>	<p>Neljännän paastonajan sunnuntain mukaan aiheena on Elämän leipä. Leipä yleisestikin Raamatussa paljon esillä.</p> <p>Mannahme. Israelilaiset erämaassa matkalla Siinain vuorelle, kun Herra antoi heille mannaa, josta israelilaiset saivat leipää (2. Moos. 16:11–15). Jeesuksen ruokkimisihme. Jeesus ruokki viidellä leivällä ja kahdella kalalla 5000 miestä sekä heidän mukanaan olleet naiset ja lapset. (Matt. 14:15–21, Mark. 6:30–44, Luuk. 9:12–17, Joh. 6:1–14)</p>
<p>Hartaus</p>	<p>Aluksi omin sanoin edellä mainitut. Tämän jälkeen evankeliumitekstin (Joh. 6:30–35) lukeminen.</p> <p><i>”He sanoivat Jeesukselle: »Minkä tunnusteon teet, että me sen nähtyämme uskomme sinuun? Mitä sinä teet? Meidän isämme söivät autiomaassa mannaa, niin kuin kirjoituksissa sanotaan: ’Hän antoi taivaasta leipää heille syötäväksi.’»</i></p> <p><i>Tähän Jeesus vastasi: »Totisesti, totisesti: ei Mooses teille antanut taivaasta leipää, vaan todellista taivaan leipää teille antaa minun Isäni. Jumalan leipä on se, joka tulee taivaasta ja antaa maailmalle elämän.»</i></p> <p><i>He sanoivat: »Anna meille aina sitä leipää.» Jeesus sanoi: »Minä olen elämän leipä. Joka tulee minun luokseni, ei koskaan ole nälissään, ja joka uskoo minuun, ei enää koskaan ole janoissaan.”</i></p>

Taikataikina <https://www.seinajoenseurakunta.fi/lapset-ja-perheet/askartele-taikataikina>

THL, Syödään yhdessä, 2019 <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-254-3>

Kirkkovuosikalenteri <https://www.kirkkovuosikalenteri.fi/kalenteripaiva/tiistai-21-3-2023/>

LIITE 2. Tiedote sosiaaliseen mediaan

VUOSAAREN SEURAKUNTA

**TULE KANSSAMME ELÄMÄN LEIVÄN
ÄÄREEN**

TOIMINNALLINEN AAMU OMAN LAPSEN KANSSA, TARJOLLA JUOMAA
JA PURTAVAA 1€ HINNALLA

AAMUPERHEKERHOSSA KLO 9-11
VALO-TILA, 21.3.



**TUOKIOSSA
KESKUSTELEMME
VARHAISESTA
VUOROVAIKUTUKSESTA JA
TEEMME ELÄMÄNLEIPÄÄ**

**PIENRYHMÄÄN MAHTUU
MUKAAN 10
AIKUISTA+LAPSET**

LIITE 3. Moniste

VUOSAAREN SEURAKUNTA

TULE KANSSAMME ELÄMÄN LEIVÄN ÄÄREEN

AAMUPERHEKERHOSSA KLO 9-10
VALO-TILA, 21.3.

TOIMINNALLINEN AAMU OMAN LAPSEN KANSSA.
PIENRYHMÄÄN MAHTUU MUKAAN 10 AIKUISTA+LAPSET

TARJOLLA JUOMAA JA PURTAVAA 1€ HINNALLA

TUOKIOSSA
KESKUSTELEMME
VARHAISESTA
VUOROVAIKUTUKSESTA JA
SEN MERKITYKSESTÄ.

TULE MATALALLA
KYNNYKSELLÄ MUKAAN.



LIITE 4. PowerPoint-esitys

LÄMPIMÄSTI TERVETULOA

LEIPOMAAN ELÄMÄN LEIPÄÄ JA KESKUSTELEMAAN
VARHAISESTA VUOROVAIKUTUKSESTA



4. PAASTONAJAN SUNNUNTAI - ELÄMÄN LEIPÄ



- MANNAIHME - ISRAELILAISET ERÄMAASSA
- JEEСУKSEN RUOKKIMISIHME - 5 LEIPÄÄ JA 2 KALAA
- JOH. 6:32-35



VARHAINEN VUOROVAIKUTUS

- VAIKUTUSSUHDE, JOSSA KUMPIKIN OSAPUOLI VAIKUTTAA TOISEEN
 - VUOROVAIKUTUS ALKAA JO RASKAUSAIKANA
 - JUTTELU, KOSKETUS, LEIKKIMINEN



SYÖDÄÄN YHDESSÄ



- ELÄMÄN LEIPÄ SYÖDÄÄN YHDESSÄ, EHTOOLLINEN
- SYÖMINEN - YHDESSÄ TEKEMINEN, OLEMINEN & KOKEMINEN, PYSÄHTYMINEN



VARHAINEN VUOROVAIKUTUS

- MITEN VUOROVAIKUTUS NÄKY Y TEIDÄN ARJESSANNE?
- MITEN YHTEISET ONNISTUMISEN KOKEMUKSET NÄKYVÄT TEIDÄN ARJESSANNE?



LÄHTEET

THL., (2019). SYÖDÄÄN YHDESSÄ. (2. uud. Painos). Punamusta Oy.

[HTTPS://WWW.JULKARI.FI/HANDLE/10024/137459](https://www.julkari.fi/handle/10024/137459)

Suomen ev.lut. Kirkko. (i.a.) KIRKKOVUOSIKALENTERI. Saatavilla 10.3.2023

[HTTPS://WWW.KIRKKOVUOSIKALENTERI.FI/KIRKKOVUOSIPAIVA/4-PAASTONAJAN-SUNNUNTAI-LAETARE/](https://www.kirkkovuosikalenteri.fi/kirkkovuosipaiva/4-paastonajan-sunnuntai-laetare/)

TAIKATAIKINA. [HTTPS://WWW.SEINAJOENSEURAKUNTA.FI/LAPSET-JA-PERHEET/ASKARTELE-TAIKATAIKINA](https://www.seinajoenseurakunta.fi/lapset-ja-perheet/askartele-taikataikina)

MLL. (i.a.) Lapsen ja vanhemman varhainen vuorovaikutus. Saatavilla 10.3.2023

[HTTPS://WWW.MLL.FI/VANHEMMILLE/TIETOA-LAPSIPERHEEN-ELAMASTA/VANHEMMUUS-JA-KASVATUS/LAPSEN-JA-VANHEMMAN-VARHAINEN-VUOROVAIKUTUS/](https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemmuus-ja-kasvatus/lapsen-ja-vanhemman-varhainen-vuorovaikutus/)

MARTAT. (27.09.2019) Yhdessä syöminen vahvistaa arjen hyvinvointia

[HTTPS://WWW.MARTAT.FI/AJANKOHTAISTA/YHDESSA-SYOMINEN-VAHVISTAA-ARJEN-HYVINVOINTIA/](https://www.martat.fi/ajankohtaista/yhdessa-syominen-vahvistaa-arjen-hyvinvointia/)

Puura, K., Sannisto, T., Riihonen, R., (2018) Mitä vauva haluaa? Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen neuvolassa



♥ SUURKIITOS, KUN OSALLISTUIT ♥

MUISTATHAN VASTATA PALAUTELOMAKKEESEEN



LIITE 5. Palautekysely

Palautelomakkeeseen vastataan anonyymisti.

Vastaa ympyröimällä janalta numero 1-5.

1 = täysin erimieltä, 5 = täysin samaa mieltä.

Koin varhaisen vuorovaikutuksen käsittelyn tärkeäksi/merkitykselliseksi

1-----2-----3-----4-----5

Lähestymistapa oli toimiva ja antoisa tämän aihepiirin käsittelyyn

1-----2-----3-----4-----5

Koin, että ilmapiiri oli hyvä ja turvallinen keskustelulle

1-----2-----3-----4-----5

Koen, että tämänkaltainen toiminta perhekerhossa olisi tarpeellista

1-----2-----3-----4-----5

Koen, että tällaiseen toimintaan olisi hyvä ilmoittautua etukäteen?

Kyllä

Ei

Seuraaviin kysymyksiin voit antaa kirjallisen vastauksen:

Olisitko toivonut, että jotain olisi tehty eri tavalla?

Millaisia aihepiirejä haluaisit käsitellä vanhemmille suunnatuissa ryhmissä?
